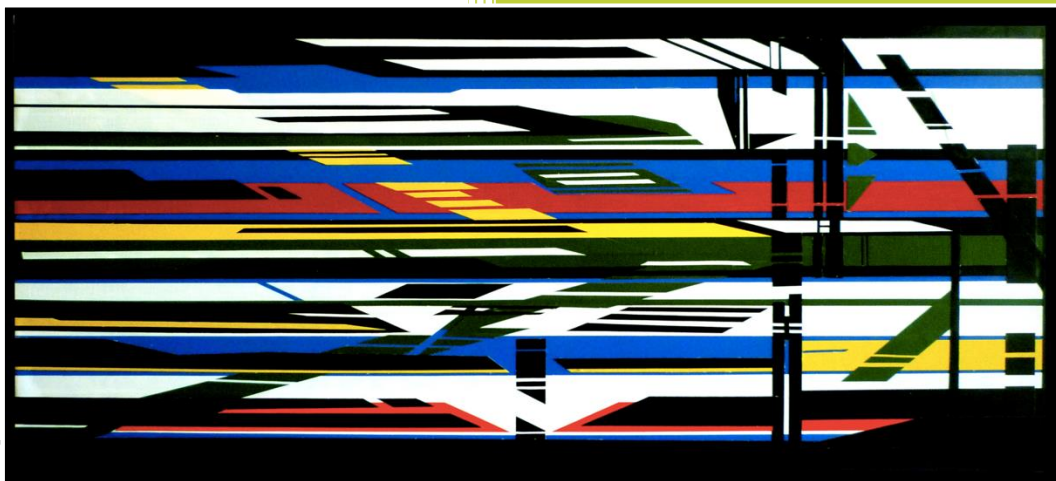

2016

Narkotiku lietošanas paradumi un tendences Latvijā

Narkotiku lietotāju kohortas pētījuma 9.posma rezultāti

Amphetamine, KC Ghan, 2009

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Darbs ir pārpublicējams daļēji vai pilnībā, norādot sekojošu atsauci:

Ķīvīte A., Vanaga D., Šibalova A., Kaupe R., Sņķere s. (2016). Narkotiku lietošanas paradumi un tendences Latvijā. Narkotiku lietotāju kohortas pētījuma 9.posma rezultāti. Rīga: Slimību profilakses un kontroles centrs, DIA+LOGS

Slimību profilakses un kontroles centrs pateicas Mārcim Trapencierim par sniegto ieguldījumu pētījuma metodoloģijas izstrādē un pētījuma ziņojumu sagatavošanā laika posmā no 2006. gada līdz 2014. gadam.

© Anda Ķīvīte, Diāna Vanaga, Anna Šibalova, Ruta Kaupe, Sigita Sņķere, 2017

© Slimību profilakses un kontroles centrs, 2017

© Biedrība „DIA+LOGS” Atbalsta centrs visiem, kurus skar HIV/AIDS, 2017

Satura rādītājs

Pētījuma kopsavilkums	4
Executive summary	6
Ievads	8
1. Pētījuma materiāls un metodes	10
1.1. Pētījuma dizains un atlases veidošanas principi	10
1.2. Pētījuma instrumentārijs	10
1.3. Lauka darba realizācija	13
2. Pētījuma rezultāti	14
2.1. Narkotiku lietotāju sociāli demogrāfiskais raksturojums	14
2.2. Narkotiku lietošana	26
2.3. Alkohola lietošana	34
2.4. Riskanta uzvedība	35
2.5. Respondentu dzīves kvalitātes pašvērtējums	43
2.6. Veselības stāvokļa pašvērtējums	44
2.7. Atkarības smagums	45
2.8. Infekcijas slimības	47
2.9. Ārstēšanās un kaitējuma mazināšanas pakalpojumu izmantošana	50
2.10. Atrašanās ieslodzījumā	52
3. Narkotiku lietotāju skaita aprēķins	54

Pētījuma kopsavilkums

2016.gadā norisinājās Narkotiku lietotāju kohortas pētījuma devītais posms (pirmais posms īstenots 2006.gadā) piecās Latvijas ģeogrāfiskajās teritorijās – Rīgā, Jūrmalā, Ogrē, Liepājā un Bauskā (pētījuma lauka darba koordinētājs – biedrība “DIA+LOGS” Rīgā). Šajā pētījuma posmā piedalījās 546 narkotiku lietotāji, no tiem 525 – atkārtoti un 21 - pirmo reizi. Eksprestesti infekciju noteikšanai kopumā veikti 369 pētījuma dalībniekiem.

Trešā daļa (31,9%) 2016.gada pētījuma dalībnieku bija sievietes. Respondentu vidējais vecums bija 32,7 gadi. Nepilni pieci procenti (4,9%) respondentu pētījuma veikšanas brīdī nebija sasnieguši 25 gadu vecumu. Lielākā daļa (67,5%) pētījuma dalībnieku ir krievu tautības un Rīgā dzīvojoši (68,8%). Trešdaļai narkotiku lietotāju (29,9%) ir tikai pamata vai nepabeigta pamatizglītība. Piektā daļa respondentu (21,1%) atzīmē, ka dzīvo vieni. Piektā daļa (22,2%) pētījuma dalībnieku nav nodarbināti (nemācās un nestrādā).

Gandrīz ceturtdaļa (23,7%) narkotiku lietotāju dzīvo kopā ar kādu, kurš pārmērīgi lieto alkoholu, un teju puse (45,5%) – ar kādu, kurš lieto narkotikas.

Pētījuma atlasī galvenokārt veido narkotiku lietotāji ar ilgu lietošanas stāžu, proti, lielākā daļa (82,0%) respondentu narkotikas lieto 10 un vairāk gadus. Vairāk kā puse respondentu (61,2%) ir vairāku vielu lietotāji. Visbiežāk pēdējā mēneša laikā lietotā viela joprojām ir amfetamīni (64,3%), otra biežāk lietotā viela ir heroīns (45,6%). Teju visi pētījuma dalībnieki ir injicētāji (amfetamīnus pēdējā mēneša laikā injicējuši 99,1% respondentu un heroīnu – 98,8%).

Katru dienu alkoholu lietojusi teju piektā daļa (18,5%) respondentu. Reizi nedēļā vai biežāk kopumā alkoholu lietojuši vairāk kā puse (63,8%) pētījuma dalībnieku.

Dzīves laikā narkotikas pārdozējusi puse personu (49,2%). Pārdozēšanas pēdējā gada prevalence ir 11,2% (heroīna lietotājiem augstāka kā amfetamīna lietotājiem).

Ceturtdaļa (23,8%) narkotiku lietotāju atbildējuši, ka nekad dzīvē nav injicējuši narkotikas, izmantojot kopīgas šļirces vai adatas. Pēdējo 6 mēnešu laikā kopīgu šļirču vai adatu izmantošanu atzīmē 6,8% pētījuma dalībnieku.

Teju visi respondenti bijuši seksuāli aktīvi pēdējā gada laikā (93,6%). Seksuālas attiecības pēdējo 30 dienu laikā ar vairāk nekā vienu partneri bijušas aptuveni trešdaļai seksuāli aktīvo respondentu (30,2%). Prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā izmantojuši vairāk kā puse (60,0%) respondentu. No visiem respondentiem 23,6% kaut reizi dzīvē ir snieguši seksa pakalpojumus par samaksu. 16,1% no visiem respondentiem atzīmē seksa pakalpojumu sniegšanu pēdējā gada laikā.

Tikai 15,7% narkotiku lietotāju savas dzīves kvalitāti vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu. Savu veselību kā sliktu vērtē tikai 6,5% respondentu.

Vīrushepatīta C prevalence narkotiku lietotāju populācijā veido 85,4% (incidence kopš 2014.gada – 20,8%), HIV prevalence – 25,5% (incidence kopš 2014.gada – 2,5%), vīrushepatīta B prevalence - 3,8% un sifilisa - 1,6%.

Personu īpatsvars, kuras ziņo par ārstēšanos no narkotiku atkarības pēdējā gada laikā ir niecīgs (2,2%). Kopumā dzīves laikā jebkādā ārstēšanas programmā no narkotiku atkarības centušies atbrīvoties 55,1% pētījuma dalībnieku. Buprenorfina vai metadona programmā ārstēto personu īpatsvars nav augsts – šādas terapijas pieredze dzīves laikā ir tikai attiecīgi 5,9% un 19,0% narkotiku lietotāju.

Dzīves laikā stacionāro HIV profilakses punktu ir apmeklējuši teju visi narkotiku lietotāji (95,4%). Taču pēdējā mēneša laikā šo pakalpojumu izmantojuši vien trešā daļa respondentu (30,5%). Ielu darbinieka pakalpojumus kaut reizi dzīvē izmantojuši 87,0% respondentu (pēdējā mēneša laikā – 74,7%). Mobilās vienības pakalpojumi dzīves laikā bijuši pieejami 52,2% narkotiku lietotāju (pēdējā mēneša laikā – 21,7%). Trešdaļai (31,0%) pētījuma dalībnieku pēdējā mēneša laikā nav bijusi pieejama vismaz viena sterila šļirce dienā.

Atrašanās ieslodzījumā mūža prevalences rādītājs ir 49,8%. Teju puse ieslodzījumā bijušo respondentu (49,8%) atzīst, ka ieslodzījuma laikā ir lietojuši narkotikas (teju visi tās arī injicējuši – 85,0%, turklāt 89,8% atzīmē nesterilu injicēšanas piederumu izmantošanu).

Aprēķināts, ka 2016.gadā Latvijā bija aptuveni 11 836 augsta riska (jeb problemātiskie) narkotiku lietotāji (9,3 uz 1000 15–64 gadus veciem iedzīvotājiem).

Executive summary

Riga Drug User's Cohort Study (RDUCS) has been launched in 2006 and in 2016 the 9th wave of the study took place in five geographical areas of Latvia - in Riga, Jurmala, Ogre, Liepaja and Bauska (field work of the study was coordinated by the low-threshold centre "DIA + LOGS", Riga). The sample size of the 9th wave was 546 (of them 525 involved repeatedly and 21 – for the first time). Rapid testing of infectious diseases was provided for 369 drug users.

One third (31.9%) of the study participants were women. The average age of respondents was 32.7 years. Nearly five percent (4.9%) of the respondents haven't reached the age of 25 years. More than a half (67.5%) of participants are Russians and the majority (68.8%) are living in Riga. One third of respondents (29.9%) have only primary education (or haven't got the diploma of it). Fifth of respondents (21.1%) are living alone. One fifth (22.2%) of drug users are unemployed.

One fourth (23.7%) of drug users indicate that they are living with someone who abuse alcohol and 45.5% - with someone who use drugs.

The study sample consists mainly of respondents with a long career of drug use, i.e. the majority (82.0%) of respondents are using drugs more than 10 years. More than a half (61.2%) of the participants are poly-drug users. The main drug used within the last month is amphetamine (64.3% of participants are using it). The second most frequently used substance is heroin (reported by 45.6% of respondents). Nearly all drug users can be classified as drug injectors (amphetamine has been injected by 99,1% of users within the last month and heroin – by 98.8% of users).

Alcohol is consumed daily by one fifth (18.5%) of respondents. Once a week or more often alcohol is used by more than a half (63.8%) of the study subjects.

Lifetime drug overdose is reported by a half (49.2%) of the subjects. The last year prevalence of the drug overdose is 11.2% (the rate is higher among heroin than amphetamine users).

One fourth (23.8%) of drug users said that they have never shared syringes or needles. Syringe / needle sharing in the last 6 months has been reported by 6.8% of drug users.

Proportion of drug users who have been sexually active in the last year is 93.6%. Sexual contacts within the last 30 days with more than one partner are reported by about a third of sexually active respondents (30.2%). Condom use during the last intercourse is reported by more than half (60.0%) of the respondents. Of all respondents, 23.6% admit that at some point in their lifetime they have provided sex services. 16.1% of all respondents have provided sex services during the last year.

Only 15.7% of drug users report their quality of life as poor or very poor. And their health as poor was evaluated by only 6.5% of respondents.

Hepatitis C prevalence among drug users is 85.4% (incidence since 2014 – 20.8%), HIV prevalence - 25.5% (the incidence since 2014 – 2.5%), the prevalence of viral hepatitis B - 3.8% and for syphilis - 1.6%.

The proportion of respondents who are reporting usage of drug treatment services within the last year is small (2.2%). The lifetime prevalence of participation in any drug addiction treatment program is 55.1%. Small proportion of drug users has experienced the buprenorphine program (5.9%) or methadone program (19.0%) during their lifetime.

A stationary HIV prevention point (low threshold centre) is visited by almost all drug users during their lifetime (95.4%). But within the last month these services are used by only a third of respondents (30.5%). The services of an outreach worker have been used by 87.0% of drug users (within the last month – 21.7%). The services of a mobile unit (van) have been available for 52.2% of drug users (within the last month – 21.7%). One-third (31.0%) of study subjects didn't have at least one clean syringe per day during the last month.

The lifetime prevalence of imprisonment is 49.8% among the study population. Close to a half of the ever imprisoned respondents (49.8%) acknowledge that they have used drugs while imprisoned (almost all of them (90.4%) have used drugs by injection and 89.9% are reporting needle sharing while imprisoned).

It is estimated that in 2016 in Latvia there were around 11,836 problem drug users (9.3 per 1,000 population aged 15-64).

Ievads

Kā apliecina Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centra (ENNUC) jaunākais ziņojums, ir pieejami plaši pierādījumi tam, ka narkotisko vielu lietošana katrā valstī ievērojami veicina t.s. vispārējo slimību slogu saistībā ar to, ka vielu lietošana rada ievērojamu skaitu akūtu un hronisku saslimšanu gadījumu. Galvenās hroniskās veselības problēmas, ko rada narkotiku lietošana, ir atkarība un infekcijas slimības. Savukārt viens no pierādītākajiem akūtajiem kaitējumiem, ko rada vielu lietošana, ir to pārdozēšana, tostarp letāla, kas saistīta ar pāragras nāves gadījumiem un attiecīgi paaugstina potenciāli zaudētu dzīves gadu skaitu valstī. Vielu lietošanas radīto slimību smagumu veicina tādi faktori kā ievadīšanas ceļš (sevišķi injicēšana), kā arī personas neaizsargātība un sociāli ekonomiskie apstākļi, kādos persona atrodas. Tāpat viena no pēdējā laika aktualitātēm, kura ietekmē vielu lietotāju veselības stāvokli, ir vielu sastāvs un zemā tīrības pakāpe¹.

Līdz ar to efektīvu, uz pierādījumiem balstītu aktivitāšu narkotiku problēmu risināšanai plānošana un īstenošana ir svarīgs Eiropas un katras šī reģiona valsts politikas uzdevums. Pasākumu klāstam jābūt visaptverošam, izmantojot gan psihosociālas, gan farmakoloģiskas metodes, gan t.s. kaitējuma (tāda kā infekcijas, pāragra mirstība) mazināšanas taktikas – tādas kā šļirču apmaiņa narkotiku injicētājiem un aizstājējterapija opioīdu lietotājiem¹.

Šī pētījuma rezultāti ir viens no šādiem pierādījumiem, uz kuriem politikas plānotāji var balstīties, izstrādājot efektīvas sabiedrības veselības uzlabošanas un sociālās labklājības veicināšanas programmas.

Kohortas pētījuma 2016.gada posma uzdevumi bija šādi:

- iegūt informāciju par iepriekšējos pētījuma posmos intervētajiem narkotiku lietotājiem nepieciešamības gadījumā, papildināt kohortu ar jauniem respondentiem (minimālais atlases lielums – 500 personas),
- ievākt un papildināt iepriekšējos pētījuma posmos izstrādātā personas identifikatora informāciju ar kohortas jauno respondentu personas identifikatoriem, kā arī atjaunot kontaktinformācijas datu bāzi atkārtotai pētījuma veikšanai,
- noteikt izplatītāko narkotisko, psihotropo vielu tipu – opioīdu, psihotropo medikamentu, marihuānas, amfetamīnu un citu vielu – izplatības līmeni, kā arī klasificēt problemātiskos narkotisko vielu lietotājus pēc sociāldemogrāfiskajiem rādītājiem un riskantajiem lietošanas modeļiem; iegūt informāciju par jaunām, mazāk izplatītām vielām un to izplatības līmeni problemātisko narkotiku lietotāju vidū,

---

¹ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (2017), “Eiropas 2017. gada ziņojums par narkotikām – tendences un aktualitātes”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

- aprēķināt problemātisko narkotiku lietotāju skaitu Latvijā, atbilstoši ENNUC ieteiktām metodēm, tostarp pēc lietotās vielas un dzimumu grupās,
- noskaidrot narkoloģiskās ārstēšanas pieejamību problemātisko narkotiku lietotāju vidū un attieksmi pret ārstēšanos,
- noskaidrot problemātisko narkotiku lietotāju aptveres līmeni kaitējuma mazināšanas programmās,
- noskaidrot, kādas narkotisko, psihotropo vielu lietošanas sekas ir izplatītas problemātisko narkotiku lietotāju vidū,
- ar eksprestestu metodēm noskaidrot narkotiku lietotāju inficēšanās statusu ar infekcijas slimībām (HIV, vīrushepatīts B, C un sifiliss),
- noskaidrot informāciju par narkotisko un psihotropo vielu nelegālo apriti,
- noskaidrot problemātisko narkotiku lietotāju zināšanas par lietotajām narkotiskajām vielām, cenu un devām.

1. Pētījuma materiāls un metodes

1.1. Pētījuma dizains un atlases veidošanas principi

2016.gadā pētījums tika realizēts devīto reizi. Pētījuma pirmais posms veikts 2006.gadā. Pētījuma dizains ir atvērts kohortas tipa pētījums. Proti, katrā pētījuma posmā (pēc noteiktiem laika intervāliem – gads vai divi gadi) pētnieki cenšas atrast un aptaujāt vienus un tos pašus narkotiku lietotājus. Tomēr katrā pētījuma posmā tiek iekļauti arī jauni respondenti, lai pētījums saglabātu statistisko jaudu un atlases lielums ar katru gadu neapsīktu. Pētījuma prospektīvais dizains ļauj ilgstoši sekot respondentu dzīves gājumam, sniedzot priekšstatu par dažādu veselības un ar to saistīto uzvedības faktoru izmaiņām laikā.

2016.gada pētījuma posmā izmantota iepriekšējos posmos ievāktā kontaktinformācija un ziņas par demogrāfiskajiem rādītājiem par katru respondentu, tādējādi identificējot un atkārtoti iesaistot pētījumā iepriekšējo posmu dalībniekus.

1.2. Pētījuma instrumentārijs

1.2.1.tabulā apkopotas ziņas par dažādos kohortas pētījuma posmos notikušajām izmaiņām pētījuma pamatanketā. 2016.gadā uzmanība tika pievērsta galvenokārt anketas jautājumu formulējumu vienkāršošanai un instrumenta īsināšanai sakarā ar regulārām lauka darbinieku norādēm iepriekšējos pētījuma posmos par to, ka aptaujas anketa ir samērā gara un tās aizpildīšana ir laikietilpīga, kas mazina respondentu motivāciju piedalīties pētījumā.

Tā kā liela daļa mērķa grupas ir krievu valodā runājošie, aptaujas anketa visos pētījuma posmos ir veidota divās valodās – latviešu un krievu.

Papildus pamatanketai pētījumā tiek izmantota nenasniegto respondentu anketa, kurā lauka darbinieki atzīmē konkrēto indivīdu nenasniegšanas iemeslus. Gadījumā, kad respondenta nenasniegšanas iemesls ir atrašanās ieslodzījumā, lauka darbinieki noskaidro provizorisko soda izciešanas termiņa beigu laiku.

Vēl pētījumā tiek izmantota respondentu kontaktu lapa, kurā iekļauts respondenta anonīmais kods (sastāvošs no dzimuma, iniciāļiem un dzimšanas datuma), informācija par intervijas vietu un intervijas veikšanas datumu. Šī informācija tiek izmantota respondenta un tā kontaktpersonu identificēšanai nākamajos pētījuma posmos.

1.2.1.tabula Pētījuma pamatanketas raksturojums dažādos pētījuma posmos

Pētījuma posma realizācijas gads	Pamatanketas raksturojums
2006.	Anketa aptver tikai dažas no narkotiku lietotāju dzīves jomām / tēmām.
2007.	Anketa tiek paplašināta un aptver sekojošas tēmas: a) ģimenes statuss un sociālā vide, b) izglītība un nodarbinātība, c) dzīves kvalitāte, d) vielu lietošanas izplatība, e) riskanta uzvedība un tās izraisītās sekas, f) saslimstība ar asinīm pārnēsājamām infekcijas slimībām, g) atkarības smagums un ārstēšanās no narkotiku atkarības izraisītām problēmām, h) nokļūšana saskarē ar tiesībsargājošām iestādēm.
2008.	Tiek vienkāršots iepriekšējos gados lietoto jautājumu formulējums. Anketā iekļauti jauni jautājumi / jautājumu bloki: a) narkotiku lietotāju fiziskās un emocionālās veselības stāvoklis, b) jautājumi par bērniem, c) jautājums par vakcināciju pret vīrushepatītiem.
2009.	Tiek vienkāršots iepriekšējos gados lietoto jautājumu formulējums. Izslēgts jautājums par alkohola lietošanu un lietošanas veidu.
2010.	Tiek ieviestas precīzākas gadījumu definīcijas atsevišķās anketas daļās. Anketā iekļauti jauni jautājumi / jautājumu bloki: a) narkotiku lietotāju dzīves kvalitāte, b) apmierinātība ar ārstēšanos no narkotiku atkarības izraisītām problēmām, c) narkotiku cenas Latvijā.
2011.	Pētījums šajā gadā netiek īstenots.
2012.	Tiek paplašināts jautājumu loks par narkoloģiskās palīdzības programmu un pakalpojumu izmantošanu. Anketā iekļauti jauni jautājumi / jautājumu bloki: a) pašnāvnieciskā uzvedība,

	b) HIV ārstēšana un līdzestība, c) jauno psihoaktīvo vielu lietošana, d) alkohola lietošanas daudzums un biežums, e) seksuāli transmisīvās infekcijas, f) citas saslimšanas un ģimenes ārsta apmeklēšana, g) zināšanām par HIV.
2013.	Anketā iekļauti jauni jautājumi par vēlmi iesaistīties metadona un buprenorfina programmās. Jautājumi par ārstēšanos no infekcijas slimībām pārcelti uz pirms un pēc testa konsultēšanas datu ieguves protokolu.
2014.	Izslēgti vairāki jautājumi / jautājumu bloki: a) pašnāvnieciskā uzvedība, b) ģimenes ārsta apmeklēšana, c) darba veids, kas padodas vislabāk, d) zināšanas, kur saņemt sociālo palīdzību. Anketā iekļauti jauni jautājumi / jautājumu bloki: a) narkotiku lietošana nepilngadīgo bērnu vidū, b) jauno psihoaktīvo vielu lietošana, c) saskarsme ar dīleriem, d) ierosinājumi kaitējuma mazināšanas pakalpojumu uzlabošanai, e) aizvietojošās terapijas pārtraukšanas iemesli, f) vajadzība pēc sociālā atbalsta.
2016.	Tiek vienkāršots iepriekšējos gados lietoto jautājumu formulējums. Izslēgti vairāki jautājumi: a) dīleru skaits, no kuriem iegādātas narkotikas, b) kā rīkojās, esot klāt citas personas pārdozēšanas gadījumā, c) kāda veida narkoloģiskās ārstēšanas programma saņemta pēdējo reizi, d) cik dienas pēdējo 30 dienu laikā strādāja, e) vai šobrīd saņem sociālo palīdzību, f) jautājumi par narkotisko vielu ekspertīzēm, g) jautājums par narkotisko vielu vienas devas cenu. Anketā iekļauti jauni jautājumi: a) vai pēdējo 12 mēnešu laikā ir bijis bez dzīvesvietas.

Kopš 2012.gada pētījuma ietvaros narkotiku lietotāji tiek ne vien anketēti, bet viņiem tiek veikti arī eksprestesti HIV, vīrushepatītu B un C, kā arī sifilisa ierosinātāju klātbūtnes organismā noteikšanai. Eksprestestu rezultāti un ar tiem saistītie jautājumi tiek ievadīti atsevišķā veidlapā un pēcāk savienoti elektroniskā datubāzē ar pamatanketas datiem.

Pirms anketēšanas un testu veikšanas pētījuma dalībniekiem tiek izskaidrots pētījuma mērķis, konfidencialitātes un citi pētījuma ētikas principi un saņemta informētā piekrišana.

1.3. Lauka darba realizācija

Narkotiku lietotāji, sevišķi problemātiskie narkotiku lietotāji (*Problem Drug Users (PDU)*) ir viena no tā saucamajām grūti aizsniedzamajām (*hard reachable*) mērķa grupām, kuras, baidoties no nosodījuma vai saskares ar tiesībsargājošām iestādēm, cenšas izvairīties no ziņu sniegšanas par sevi. Līdz ar to respondentu iesaistīšanai pētījumā nepieciešami īpaši pieredzējuši un sagatavoti speciālisti. Tādēļ lauka darba veikšanai tika izvēlēti t.s. zema sliekšņa centru darbinieki, kuri ar mērķa grupas pārstāvjiem strādā ikdienā, tādēļ ir mērķa grupas atpazīti un uzticami. Pirms pētījuma lauka darba uzsākšanas visi tā darbinieki tika apmācīti pētījuma instrumentārija lietošanā un respondentu rekrutēšanā.

2016.gadā pētījums realizēts piecās Latvijas ģeogrāfiskajās teritorijās – Rīgā, Jūrmalā, Ogrē, Liepājā un Bauskā. Vadošais zema sliekšņa centrs lauka darba koordinēšanā un īstenošanā bija biedrība „DIA+LOGS” (Rīgā).

Kopumā kopš pirmā kohortas pētījuma posma 2006. gadā vismaz vienā pētījuma posmā aptaujāti vairāk kā 1400 narkotiku lietotāji. 2016.gada pētījuma posmā piedalījās (atbildēja uz pamatanketas jautājumiem) 546 narkotiku lietotāji. No tiem 21 respondents pētījumā iekļauts pirmo reizi (vecumā līdz 30 gadiem).

Eksprestesti tika veikti kopumā 369 personām, ievērojot principu, ka narkotiku lietotāji, kuriem HIV vai vīrushepatīta C eksprestests bijis pozitīvs kādā no iepriekšējiem pētījuma posmiem, šajā posmā atkārtoti testēti netiek. Šāds respondentu skaits analizēts ziņojuma 2.8.nodaļā (Infekcijas slimības).

2. Pētījuma rezultāti

2.1. Narkotiku lietotāju sociāli demogrāfiskais raksturojums

2.1.1. Dzimums

Kā redzams 2.1.1.1.tabulā, visos aptaujas gados, tai skaitā 2016.gadā, tendence saglabājas līdzīga, proti – aptuveni trešdaļa respondentu ir sievietes (2016.gadā – 31,9%; n=174).

2.1.1.1.tabula Kohortas pētījuma dalībnieku sadalījums pēc dzimuma (%)

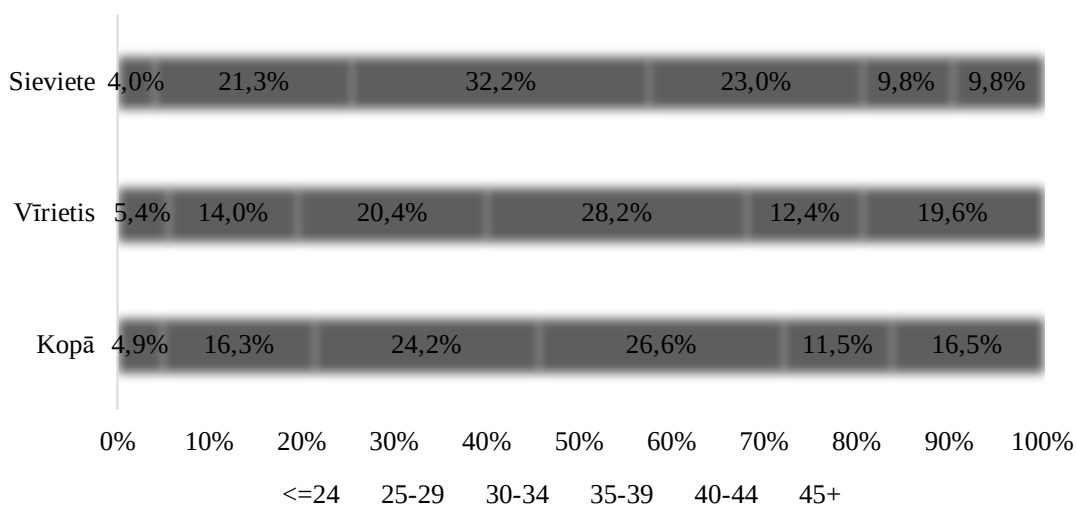
Dzimums	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Vīrieši	67,8	68,2	66	66	67,9	67,1	67,7	66,2	68,1
Sievietes	32,2	31,8	34	34	32,1	32,9	32,3	33,8	31,9

2.1.2. Vecums

2016.gada pētījuma posma dalībnieku vidējais vecums ir augstāks kā iepriekšējos divos aptaujas gados. Proti, 2013.gadā tas bija 32,7 gadi, 2014.gadā - 33,9 gadi, savukārt 2016.gadā – 36,3 (standartnovirze 8,3) gadi (skat. 2.1.2.1.tabulu). Jaunākais pētījuma dalībnieks, līdzīgi kā iepriekšējos pētījuma posmos, bija 18 gadus vecs, savukārt vecākais – 67 gadus vecs (2014.gadā - 62 gadi). Dalībnieku modālais vecums ir 36 gadi, mediānais – 35 gadi (2014.gadā - 33 gadi). Ņemot vērā pētījuma prospektīvo dizainu, ir likumsakarīgi, ka dalībnieku vecums paaugstinās.

Vecumu kategorizējot redzams, ka devītajā kohortas pētījuma posmā 25 gadu vecumu nav sasnieguši 4,9% (n=27) narkotiku lietotāju. Lielākais respondentu īpatsvars (26,6%; n=145) ir vecumā no 35-39 gadiem. Sieviešu vidū gados jaunu narkotiku lietotāju īpatsvars ir nedaudz zemāks kā vīriešu vidū (skat. 2.1.2.1.attēlu).

2.1.2.1.attēls 2016.gada kohortas pētījuma dalībnieku kopējais un dzimuma stratificētais sadalījums pēc vecuma (%)

2.1.2.1.tabula Pētījuma dalībnieku vecumā līdz 25 gadiem īpatsvars un respondentu vidējais vecums

	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Izlases apjoms (n)	553	614	634	530	499	514	529	539	546
Vidējais aritmētiskais vecums (gadi)	29,8	30,4	29,8	31,4	31,8	33	32,7	33,9	36,3
Jaunāku par 25 gadiem respondentu īpatsvars (%)	34,2	26,4	26,4	23,4	19,4	9	14,6	10,9	4,9

2.1.3. Tautība

Tāpat kā iepriekšējos pētījuma posmos, arī 2016.gadā lielākā daļa narkotiku lietotāju ir krievu tautības (67,5%; n=365), otra biežāk minētā tautība ir latviešu (24,2%; n=131) (skat. 2.1.3.1.tabulu).

2.1.3.1.tabula Respondentu sadalījums pēc tautības (%)

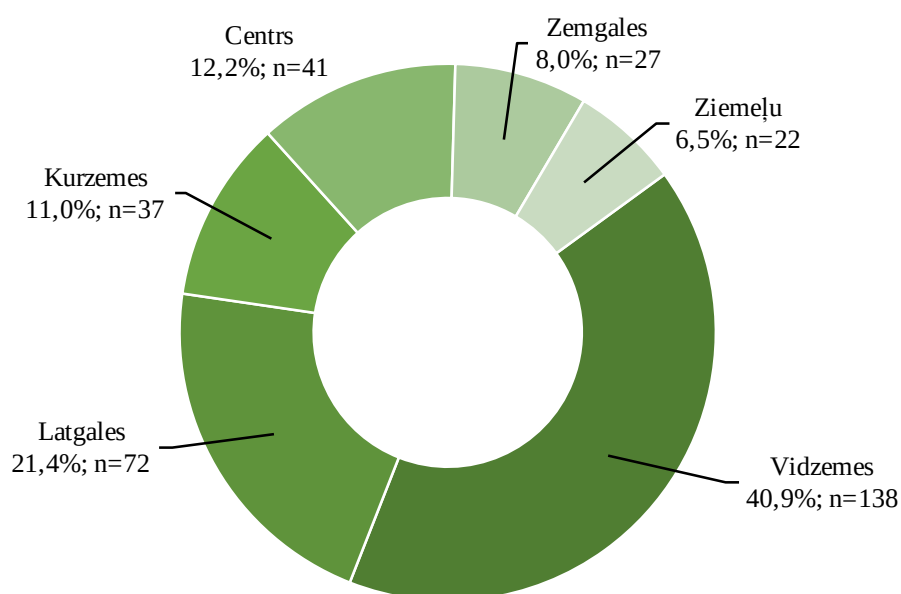
Tautība	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Latvietis	33	25,8	21	21,9	23,1	21,8	23,5	23,3	24,2
Krievs	55,5	63,8	69,4	68,3	67,5	68,3	68	68,6	67,5
Cita	11,5	10,4	9,6	9,8	9,4	9,9	8,5	8,1	8,3

2.1.4. Dzīvesvieta

Lielākā daļa pētījuma dalībnieku, līdzīgi kā iepriekšējos pētījuma posmos, kā savu dzīvesvietu uzrādījuši Rīgu (68,8%; n=371). Otrā biežāk uzrādītā pilsēta ir Olaine (7,8%; n=42), trešā – Ogre (5,2%; n=28). Bausku kā savu dzīvesvietu uzrādījuši 3,7% narkotiku lietotāju (n=20), Jaunolaini un Liepāju – katru 3,3% respondentu (n=18). Cita dzīvesvieta norādīta 7,8% gadījumu (n=42).

Visbiežāk norādītā dzīvesvietas teritorija Rīgā, līdzīgi kā 2014.gadā, ir Vidzemes priekšpilsēta – to atzīmējuši 40,9% (n=138) narkotiku lietotāju. Visretāk atzīmētā priekšpilsēta ir Ziemeļu (6,5%; n=22) (skat. 2.1.4.1.attēlu).

2.1.4.1.attēls Rīgā dzīvojošo 2016.gada kohortas pētījuma dalībnieku sadalījums pēc priekšpilsētas, kurā atrodas dzīvesvieta (%)

2.1.5. Izglītība

Attiecībā uz respondentu izglītības līmeni, secināms, ka tendences saglabājušās iepriekšējās – respondentu ar augstāko izglītību ir maz (3,0%; n=16). Visvairāk respondentu ir ar vidējo vispārējo izglītību (31,7%; n=170) (skat. 2.1.5.1.tabulu).

2.1.5.1.tabula Respondentu sadalījums pēc izglītības līmeņa (%)

Izglītības līmenis	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Nepabeigta pamata	12	8,4	8,4	7	7,4	5,1	6,1	5,1	4,5
Pamata	18,5	22,3	22	22,3	18,6	20	23,3	19,3	25,4
Nepabeigta vidējā / arodizglītība bez vidējās	11,6	12,6	13,9	11,5	11,2	11,8	12,3	12,9	11,6
Vidējā	36,9	33,4	32,2	35,9	35,9	34,5	28,2	32,6	31,7
Vidējā speciālā / profesionālā	15,5	17,4	19	17,2	19,8	22,4	25,9	24,7	21,8
Nepabeigta augstākā	3,6	3,8	3,3	4,7	5	3,9	2,7	3	2,1
Augstākā	1,9	2,1	1,3	1,5	2	2,4	1,7	2,4	3

2.1.6. Mājsaimniecības modelis un dzīves vide

Pētījuma devītajā posmā personu īpatsvars, kuras dzīvo vienas, atgriezies 2013.gada līmenī, proti, 21,1% (2014.gadā – 12,8%). Attiecīgi samazinājies personu īpatsvars, kuri atzīmē kopdzīvi ar partneri – 2014.gadā šis rādītājs bija 64,9%, savukārt 2016.gadā – 56,2%. Ar vecākiem kopdzīvi joprojām apzīmē trešdaļa narkotiku lietotāju (32,2%). Kopdzīvi ar bērniem uzrāda piektā daļa personu (19,8%) (skat. 2.1.6.1.tabulu).

Kopdzīves ar partneri samazinājums identificējams vīriešu vidū, jo sievietēm šī kopdzīves forma devītajā pētījuma posmā ir kļuvusi biežāk sastopama. Vīriešiem 2014.gadā šī kopdzīves forma bijusi 59,0% gadījumu, 2016.gadā – 46,5%. Sievietēm attiecīgi 75,8% un 77,0%. Kopdzīvi ar bērniem sievietes uzrāda divreiz biežāk kā vīrieši (attiecīgi 30,5% un 14,8%). Savukārt vīrieši, līdzīgi kā iepriekšējā pētījuma posmā, biežāk kā sievietes atzīmē kopdzīvi ar vecākiem (attiecīgi 37,9% un 20,1%) (skat. 2.1.6.1.tabulu).

2.1.6.1.tabula Kopējais un dzimuma stratificētais respondentu sadalījums pēc kopdzīves statusa (%)

	Kopā		Vīrieši		Sievietes	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Dzīvo viens	12,8	21,1	14,6	24,7	9,3	13,2
Dzīvesbiedrs, partneris	64,9	56,2	59,0	46,5	75,8	77,0
Bērni	23,8	19,8	17,4	14,8	35,8	30,5
Vecāki	34,7	32,2	40,0	37,9	24,8	20,1
Brāļi, māsas	8,1	8,3	9,2	8,9	6,1	6,9
Citi ģimenes locekļi	9,6	10,8	9,5	10,5	9,7	11,5
Draugi, paziņas	5,7	4,9	5,9	4,0	5,5	6,9

2.1.7. Riskanta māsjaunniecības locekļu uzvedība

Pētījuma devītajā posmā ir nedaudz pieaudzis to narkotiku lietotāju īpatsvars, kuri dzīvo kopā ar kādu, kurš pārmērīgi lieto alkoholu - 2014.gadā šis rādītājs bija 21,7%, savukārt 2016.gadā – 23,7%. Pieauguma tendence saglabājas narkotikas lietojošu māsjaunniecības locekļu īpatsvaram – ja 2013.gadā šis rādītājs bija 33,4%, 2014.gadā – 40,8%, savukārt 2016.gadā šis īpatsvars ir jau 45,5% (skat. 2.1.7.1tabulu).

Tāpat kā iepriekšējos divos pētījuma posmos, arī 2016.gadā sieviešu vidū vairāk ir tādu personu, kuras dzīvo kopā ar alkohola lietotāju vai narkotiku lietotāju, salīdzinot ar vīriešiem. Salīdzinot ar 2014.gadu, pētījuma devītajā posmā satraucoši pieaudzis gados jaunu respondentu īpatsvars, kuri dzīvo kopā ar personu, kura lieto narkotikas (2014.gadā – 8,5%, 2016.gadā – 29,6%) (skat. 2.1.7.1.tabulu).

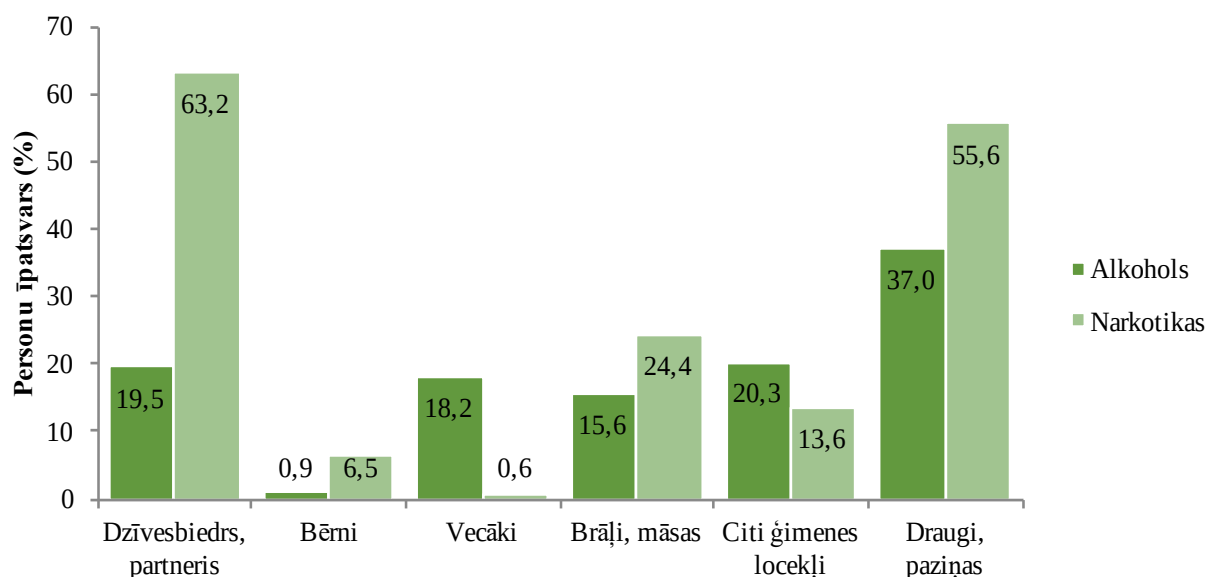
Joprojām nelatviešu vidū personu, kuras dzīvo kopā ar narkotiku lietotāju, īpatsvars ir augstāks kā latviešu vidū. Kopdzīve ar narkotikas lietojošu ģimenes locekli biežāk vērojama Rīgā dzīvojošo respondentu vidū, līdzīgi kā iepriekšējā pētījuma posmā. Attiecībā uz alkoholu lietojošiem ģimenes locekļiem tendence ir pretēja – šāds faktors biežāk vērojams latviešu un ārpus Rīgas dzīvojošo vidū (skat. 2.1.7.1tabulu).

2.1.7.1.tabula Respondentu sadalījums pēc alkohola vai narkotiku lietošanas mājsaimniecības locekļu vidū (%)

	Nelieto ne narkotikas, ne alkoholu pārmērīgi		Pārmērīgi lieto alkoholu		Lieto narkotikas	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	50,1	46,3	21,7	23,7	40,8	45,5
Dzimums						
Vīrieši	58,3	54,4	18,5	22,1	31,7	35,8
Sievietes	34,1	29,3	28	27,0	58,8	66,1
Vecums (gados)						
Līdz 24 gadiem	79,7	59,3	13,6	18,5	8,5	29,6
25–34 gadi	43	47,7	22,1	23,6	48,8	43,6
35–44 gadi	46,7	40,4	24,2	23,6	43	52,4
45+	61,4	53,3	21,1	25,6	31,6	38,9
Tautība						
Latvieši	58,5	50,4	18,7	27,5	34,1	41,2
Nelatvieši	47,7	45,5	23,2	22,2	42,5	46,7
Dzīves vieta						
Rīga	48,1	47,6	22,9	20,3	42,6	45,9
Ārpus Rīgas	58,5	43,5	16,0	31,0	33,0	45,2

Aplūkojot, tieši kuri mājsaimniecības locekļi visbiežāk ir alkohola lietotāji, 2.1.7.1.attēlā redzams, ka visbiežāk šādu paradumu praktizē draugi un paziņas - 37,0% respondentu, kuri atzīmē šādu kopdzīves formu, ziņo par draugu vai paziņu pārmērīgu alkohola lietošanu (2014.gadā - 40,7%). Savukārt narkotiku lietošana visbiežāk raksturīga dzīvesbiedram – 63,2% no tiem, kuri dzīvo kopā ar partneri, norāda, ka partneris lieto narkotikas (2014.gadā - 62,6%) (skat. 2.1.7.1.attēlu).

2.1.7.1.attēls Alkohola vai narkotiku lietošanas izplatība māsaimniecības locekļu vidū (no visiem respondentiem, kuri atzīmē konkrēto kopdzīves formu) (%)

Līdzīgi kā iepriekšējos pētījuma posmos, aptuveni trešā daļa respondentu atzīmējuši, ka viņiem ir nepilngadīgi bērni (2016.gadā – 36,2% (n=197); 2014.gadā - 37,9% (n=203)). Joprojām sievietes biežāk atzīmē, ka viņām ir bērni (2016.gadā – 50,0%, 2014.gadā - 50,8%), salīdzinājuma ar vīriešiem (2016.gadā – 29,7%, 2014.gadā - 31,4%).

Ar nepilngadīgajiem bērniem kopdzīvi atzīmē 28,2% (n=126) narkotiku lietotāju. Līdzīgi kā iepriekšējā pētījuma posmā, sievietes narkotiku lietotājas ar bērniem kopā dzīvo ievērojami biežāk nekā vīrieši (attiecīgi 44,4% un 20,5%).

Uz jautājumu par to, vai nepilngadīgie bērni lieto narkotikas, tikai divi respondenti snieguši pozitīvu atbildi (1,1% no tiem, kuri uzrādījuši, ka viņiem ir nepilngadīgi bērni). 2014.gadā šis rādītājs bija 10,7%.

2.1.8. Nodarbinātība

Pētījuma devītajā posmā piektā daļa respondentu atbildējuši, ka nekur nemācās uz nestrādā (22,2%), savukārt 37,9% atzīmējuši, ka strādā uz rakstiska līguma pamata un vēl 28,3% - ka strādā uz mutiskas vienošanās pamata. Nenodarbināto narkotiku lietotāju īpatsvars, kā redzams 2.1.8.1. tabulā, kopš 2014.gada ir nedaudz pieaudzis.

2.1.8.1.tabula Respondentu sadalījums pēc nodarbinātības statusa (%)

Nodarbinātības statuss	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Nemācās un nestrādā	n.a.	30,7	24,2	35,3	31,5	35,9	23,3	18,9	22,2
Mācās	n.a.	2,9	3,5	2,1	2,2	1	1,7	1,5	0,6
Strādā uz rakstiska līguma pamata	n.a.	17,5	24,8	15,6	20,6	30,9	34,9	40,4	37,9
Strādā, balstoties uz mutisku vienošanos	n.a.	31,4	27,7	26,8	25,9	26,6	28,8	25	28,3
Cits variants	n.a.	17,4	19,9	20,0	19,8	5,7	11,4	14,1	11,0

Līdzīgi kā iepriekšējos pētījuma posmos, nenodarbināto personu īpatsvars augstāks ir sieviešu vidū, vidēja vecuma respondentu grupā un nelatviešu vidū. Situācija ir mainījusies attiecībā uz dzīvesvietu – pētījuma devītajā posmā nenodarbināto cilvēku īpatsvars ir augstāks Rīgā, savukārt ārpus Rīgas raksturīgāks ir darbs bez rakstiska līguma (skat. 2.1.8.2.tabulu).

2.1.8.2.tabula Nodarbinātības raksturojums saistībā ar demogrāfiskajiem rādītājiem (%)

	Nemācās un nestrādā		Strādā oficiāli		Strādā neoficiāli	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	18,9	22,2	40,4	37,9	25,0	28,3
<i>Dzimums</i>						
Vīrieši	14,8	17,5	46,2	42,6	24,4	30,5
Sievietes	26,9	32,4	29,1	27,7	26,4	23,7
<i>Vecums (gados)</i>						
Līdz 24 gadiem	15,3	11,1	37,3	40,7	30,5	40,7
25–34 gadi	20,2	23,6	41,5	39,1	24,4	27,3
35–44 gadi	18,8	24,6	43	35,3	22,4	28,5
45+	17,5	16,7	31,6	37,9	29,8	26,7
<i>Tautība</i>						
Latvieši	15,4	12,2	37,4	38,9	29,3	34,4
Nelatvieši	20,5	25,2	40	37,3	24,2	26,7
<i>Dzīves vieta</i>						
Rīga	17,4	25,1	43,3	39,1	22,5	24,8
Ārpus Rīgas	25,5	15,1	29,2	35,5	34,9	36,1

Raksturojot nodarbinātības veidu, redzams, ka joprojām dominē pilna laika darbs – šādu nodarbinātības veidu uzrāda 36,6% narkotiku lietotāju. Iepriecinoši, ka reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars nav pieaudzis (7,2%), un neregistrēto bezdarbnieku īpatsvars ir nedaudz mazinājies (2014.gadā – 12,8%, 2016.gadā – 11,6%) (skat. 2.1.8.3.tabulu).

2.1.8.3.tabula Respondentu sadalījums pēc nodarbinātības veida(%)

Nodarbinātības veids	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Pilna laika darbs	25,3	18,1	24,5	13,6	17,8	27,2	32,9	39,7	36,6
Nepilna laika regulārs darbs	9,8	7,3	8,4	8,3	7,2	7,6	8	7,2	9,2
Nepilna laika neregulārs darbs	13,9	18,3	19,4	19,4	22,9	16,6	15,9	14,1	17,4
Skolnieks/students	2,5	2,6	3	1,9	0,8	0,6	1,2	1,1	0,4
Pensionārs vai invalīds	3,6	4,4	2,4	3,4	4,8	5,7	4,1	4,1	6,2
Reģistrējies kā bezdarbnieks	3,1	2,1	2,5	3,8	4	9,4	12,7	7,2	7,2
Bezdarbnieks (nav reģistrējies)	32,4	21	19,3	23,6	21,8	22,9	20,4	12,8	11,6
Nav zināms vai nevēlas norādīt	9,4	26,1	20,5	26	20,6	10,2	4,9	3,9	8,2

2.1.9. Ienākumi

Pētījuma dalībnieku ienākumu līmenis 2016.gadā saglabājies tuvs iepriekšējam un ir samērā augsts - mēneša ienākumu mediāna ir 510 EUR (moda jeb biežāk minētā summa ir 600 EUR) (skat. 2.1.9.1.tabulu).

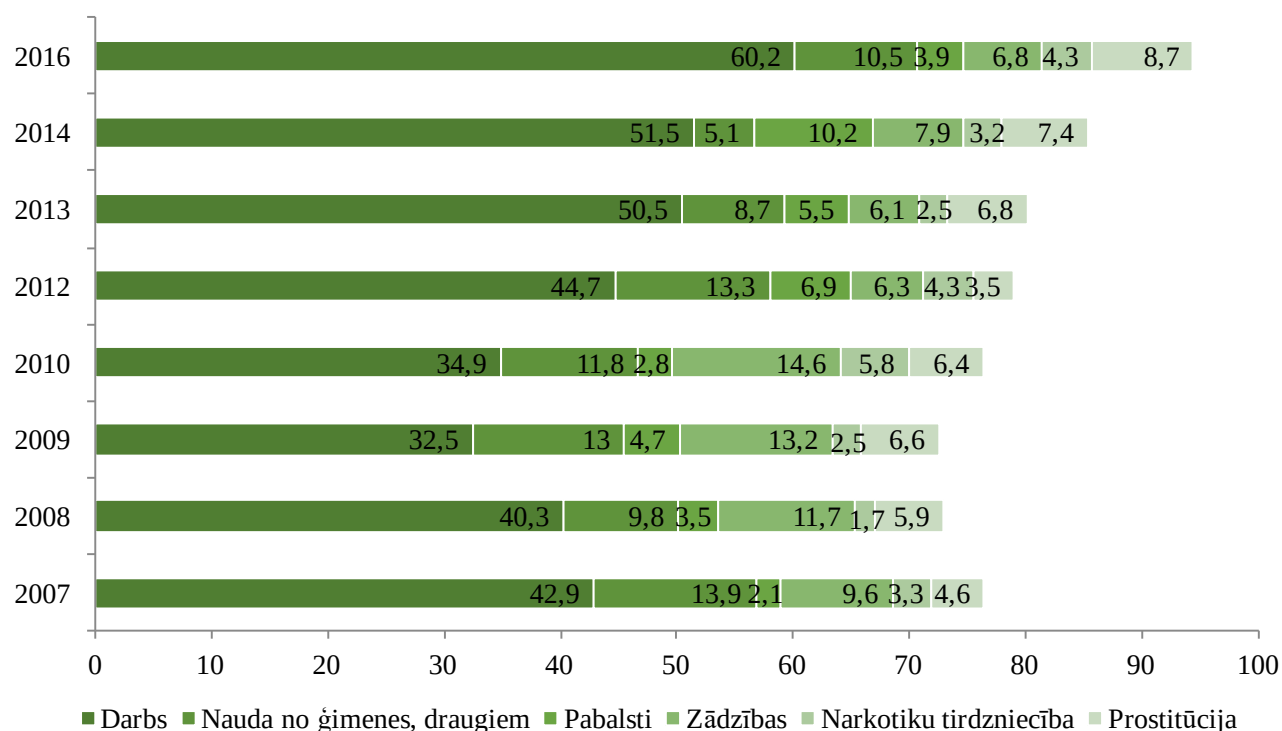
2.1.9.1. tabula Narkotiku lietotāju ikmēneša ienākumi (eiro)

Ienākumu rādītājs	Pētījuma posma realizācijas gads					
	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Ienākumu mediāna	427	427	498	569	500	510
Starpkvartīļu rādītājs (IQR)	213–569	284–640	284–711	356–854	362-750	400-800
Visbiežāk minēts (moda)	427	711	427	711	500	600
Vidējie aritmētiskie ienākumi	481	499	575	673	632	633
Standartnovirze	427	418	482	472	561	424

Pētījuma devītajā posmā palielinājies ir to respondentu īpatsvars, kuri kā savu galveno ienākumu avotu pēdējā mēneša laikā uzrāda darba algu – 2014.gadā šis rādītājs bija 51,5% un 2016.gadā – 60,2% (n=292). 2.1.9.1.attēlā redzams, ka kopumā šim rādītājam kopš 2009.gada ir stabila tendence pieaugt.

Otrs biežāk minētais galvenais ienākumu avots joprojām ir ģimenes locekļu vai draugu ienākumi (10,5%; n=51). Savukārt trešais biežākais ienākumu avots pētījuma devītajā posmā ir mainījies. Ja iepriekš tās bijušas zādzības, tad 2016.gadā tā bijusi prostitūcija – šo ienākumu avotu kā galveno uzrāda 8,7% (n=42) narkotiku lietotāju (skat.2.1.9.1.attēlu).

2.1.9.1.attēls Respondentu sadalījums pēc galvenā ienākumu avota pēdējo 30 dienu laikā (%)

2.1.10. Sociālā palīdzība

2016.gadā respondentiem tika jautāts, kāda veida sociālā palīdzība viņiem būtu šobrīd nepieciešama. Lielākā daļa uz šo jautājumu nav atbildējuši vai minējuši, ka nekas nav nepieciešams vai neērti kaut ko lūgt. No tiem, kuri uzrādījuši konkrētas vajadzības, visbiežāk minējuši nepieciešamību pēc pabalsta mājokļa īres vai komunālo maksājumu segšanai (n=12). Otrais un trešais biežāk minētais nepieciešamais atbalsta veids ir finansiāla palīdzība bērna audzināšanā (n=9) un vajadzība pēc finansiāla atbalsta medikamentu iegādei vai veselības aprūpes pakalpojumu izdevumu segšanai (n=9). Retāk minētas tādas vajadzības kā juridiska palīdzība vai atbalsts dokumentu kārtošānā (n=3), atbalsta grupa vai cits psiholoģisks atbalsts (n=2), atbalsts tālākizglītībai vai valsts valodas apguvei (n=2), palīdzība darba atrašanā (n=2) un bezmaksas sabiedriskā transporta nepieciešamība (n=1).

2.1.11. Sabiedrības grupas

Attiecībā uz piederību sabiedrības sociālā statusa grupām 2.1.11.1.tabulā redzams, ka pētījuma devītajā posmā nav notikušas izteiktas izmaiņas. Joprojām mazs ir to respondentu īpatsvars, kas uzskata, ka pieder augstākai sabiedrības grupai un atzīmē 9 vai 10 punktus. Īpatsvars gan ir augstāks

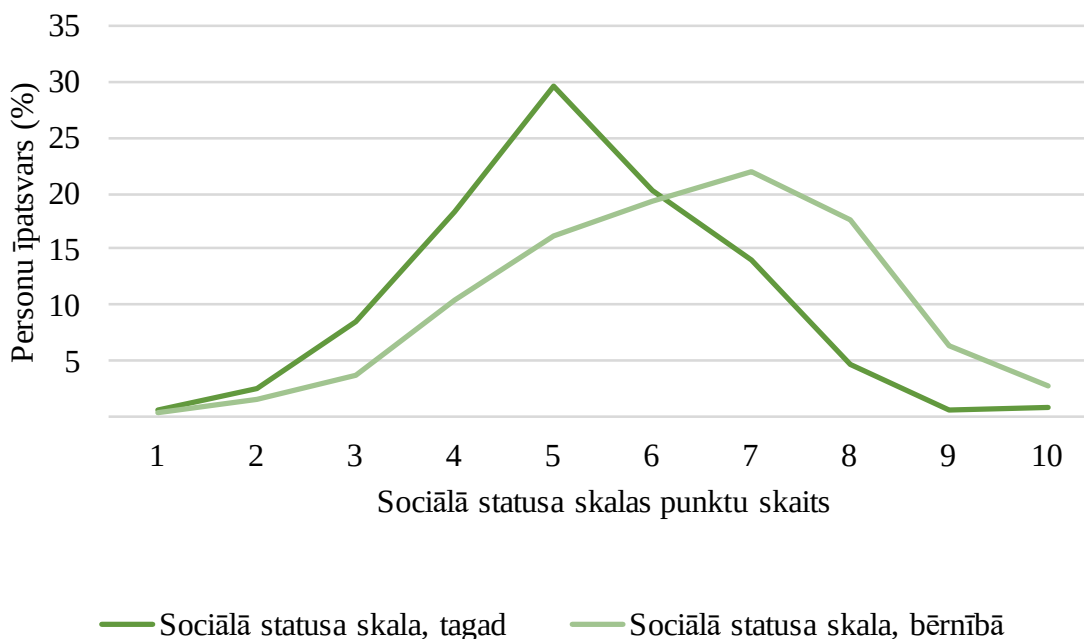
kā 2014.gadā – attiecīgi 1,6% (n=9) un 0,6% (n=3). Visbiežāk respondenti izvēlas piecus punktus sniegtajā 10 punktu skalā (29,5%; n=160).

2.1.11.1.tabula Respondentu sadalījums atkarībā no piederības noteiktam sabiedrības slānim (1 – zemākais vērtējums, 10 – augstākais vērtējums) (%)

Pētījuma posma realizācijas gads	Skalas punktu skaits									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2009	1,0	8,7	24,0	21,3	22,6	11,8	6,1	3,1	1,2	0,2
2012	0,2	3,6	20,6	21,2	25,8	13,0	12,2	2,0	1,0	0,6
2013	0,2	1,0	11,0	19,4	30,8	21,5	12,9	2,1	1,1	0,0
2014	0,0	0,4	9,6	19,5	31,0	22,9	13,1	2,8	0,2	0,4
2016	0,6	2,6	8,5	18,3	29,5	20,3	14,0	4,6	0,7	0,9

Līdzīgi kā 2014.gada pētījuma posmā, arī 2016.gadā vērojama tendence, ka respondenti savu sociālo statusu bērnībā novērtē augstāk nekā pašreizējo statusu (bērnības sociālo statusu ar 9 un 10 punktiem novērtējuši teju desmitā daļa - 9,3% - respondentu (n=50)) (skat. 2.1.11.1.attēlu).

2.1.11.1.attēls Respondentu sadalījums atkarībā no piederības noteiktam sabiedrības slānim patlaban un bērnībā (1 – zemākais vērtējums, 10 – augstākais vērtējums) (%)

2.2. Narkotiku lietošana

2.2.1. Narkotiku pamēģināšana

Līdzīgi kā 2014.gadā, arī devītajā pētījuma posmā respondentu visbiežāk dzīves laikā pamēģinātā viela ir amfetamīni – tos pamēģinājuši 96,0% narkotiku lietotāju (2014.gadā – 96,7%). Otrā biežāk lietotā viela dzīves laikā ir heroīns – pētījuma devītajā posmā šīs vielas lietošanu uzrāda 84,8% personu (2014.gadā – 83,3%). Savukārt trešā biežāk lietotā viela ir marihuāna – to lietojuši 78,6% respondentu (2014.gadā – 73,3%) (skat.2.2.1.1. tabulu).

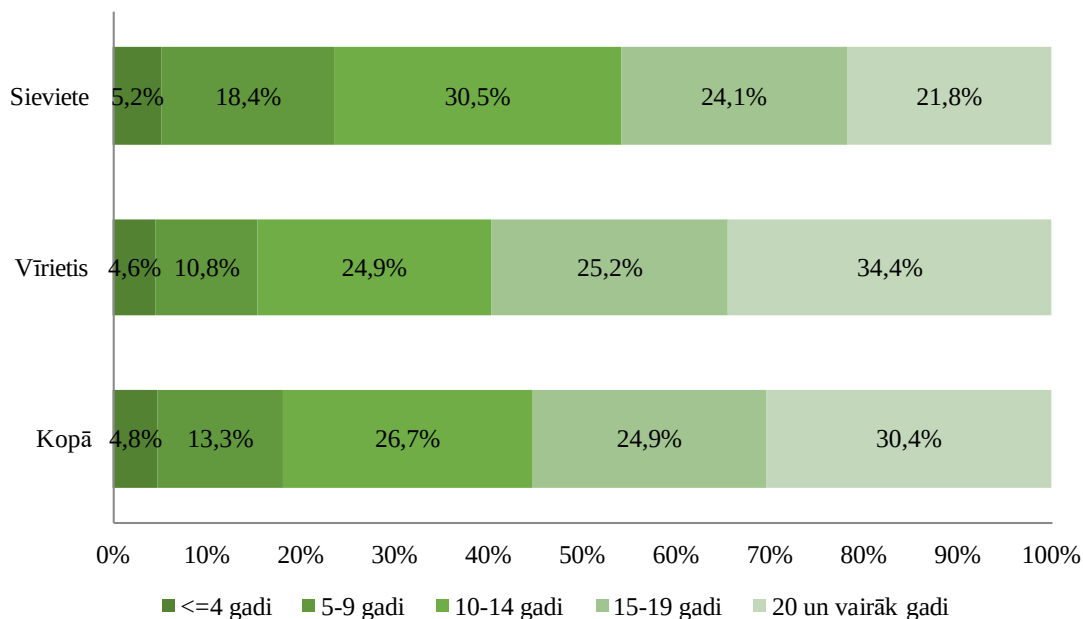
Amfetamīnu un heroīnu lietojušo personu īpatsvars sievietes un vīriešu vidū neatšķiras, savukārt marihuānu sievietes lietojušas ievērojami retāk kā vīrieši. Interesanti, ka heroīna un marihuānas gadījumā gados jauno respondentu vidū konkrēto vielu lietojušo personu īpatsvars ir zemāks, taču amfetamīna gadījumā šis rādītājs ir tuvs tam, kāds novērots gados vecāko aptaujas dalībnieku vidū. Amfetamīna lietošanu dzīves laikā vienlīdz bieži atzīmējuši gan Rīgā, gan ārpus Rīgas dzīvojošie. Savukārt heroīna un marihuānas lietotāju īpatsvars ārpus Rīgas ir nedaudz zemāks (skat. 2.2.1.1.tabulu).

2.2.1.1. tabula Narkotiku lietošana dzīves laikā (treknrakstā – 2016.gada dati, bez trekninājuma – 2014.gada dati) (%)

Viena	Kopā	Vīrieši	Sievietes	15-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45+ gadi	Rīga	Ārpus Rīgas
Amfetamīni	96,0	96,0	96,0	92,6	98,2	97,1	88,9	96,1	96,2
	96,7	96,6	96,7	94,9	98,4	97,0	89,5	97,2	94,3
Heroīns	84,8	84,9	84,5	33,3	82,4	90,9	92,2	87,0	79,9
	83,3	82,1	85,7	40,7	87,6	89,1	91,2	86,3	70,8
Marihuāna	78,6	84,1	66,7	59,3	76,9	79,8	85,6	79,2	77,2
	73,3	77,0	65,9	64,4	70,2	75,8	89,5	72,0	78,3
Hanka	61,5	64,5	55,2	18,5	48,9	69,7	86,7	61,4	62,0
	57,7	60,5	52,2	10,2	48,8	77,6	91,2	56,7	62,3
Efedrīns	45,6	47,6	41,4	14,8	25,8	57,7	75,6	43,9	48,4
	45,8	46,5	44,5	6,8	33,3	70,3	71,9	44,7	50,9
Metadons	44,1	44,1	44,3	14,8	38,5	48,1	57,8	47,9	37,0
	42,1	39,2	47,8	6,8	39,9	53,9	54,4	41,9	42,5
Buprenorfīns	39,9	41,4	36,8	14,8	41,2	42,3	38,9	41,1	38,0
	30,1	29,7	30,8	10,2	34,9	30,3	28,1	29,6	32,1
Ekstazī	31,1	28,8	36,2	25,9	33,5	36,1	15,6	29,6	33,2
	29,4	25,3	37,4	20,3	35,3	28,0	15,8	29,5	29,2
Kokaīns	18,3	16,9	21,3	14,8	14,9	20,7	22,2	17,7	19,6
	15,8	11,5	24,2	11,9	16,7	17,0	12,3	15,0	18,9
Metamfetamīns, "vint"	15,2	15,6	14,4	11,1	13,6	16,3	17,8	11,0	23,4
	13,4	11,8	16,5	15,3	12,4	13,3	15,8	9,3	30,2
LSD	9,0	9,9	6,9	0	10,0	12,0	2,2	8,2	10,3
	9,6	12,0	4,9	6,8	10,1	10,3	8,8	9,5	10,4

2016.gada pētījuma posmā narkotiku lietotāju visbiežāk norādītais jeb modālais narkotiku lietošanas stāžs jeb ilgums ir 15 gadi – šādi atbildējuši 13,7% (n=74) narkotiku lietotāju. Pētījuma atlasī galvenokārt veido narkotiku lietotāji ar ilgu lietošanas stāžu, proti, lielākā daļa (82,0%; n=445) respondentu narkotikas lieto 10 un vairāk gadus (skat. 2.2.1.1.attēlu).

2.2.1.1.attēls Respondentu kopējais un dzimuma stratificētais sadalījums pēc narkotiku lietošanas stāža (%)

2.2.2. Visbiežāk lietotās vielas

Arī pētījuma devītajā posmā vairums pētījuma dalībnieku ir klasificējami kā vairāku vielu lietotāji. Tomēr, salīdzinot ar 2014.gadu, ir nedaudz pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri pēdējo 30 dienu laikā lietojuši tikai vienu narkotisko vielu – 2016.gadā šis rādītājs bija 38,8% (n=192), 2014.gadā - 30,4% (n=163). Attiecībā uz vielu lietošanu pēdējo 12 mēnešu laikā, tikai vienas vielas lietošanu atzīmējuši 26,7% (n=128) respondentu (2014.gadā - 23,2% (n=125)).

Divas līdz trīs vielas pēdējo 12 mēnešu laikā lietojuši 45,9% (n=220) respondentu (2014.gadā – 50,0%), bet pēdējā mēneša laikā – 46,3% (n=229) (2014.gadā – 56,2%). Četras vai vairāk vielas pēdējā gada laikā lietojuši 27,4% (n=131) personu (2014.gadā – 26,8%) un pēdējā mēneša laikā - 14,9% (n=74) (2014.gadā – 13,4%).

Personu īpatsvars, kuras pēdējā gada laikā lietojušas tikai vienu vielu, līdzīgi kā iepriekšējā pētījuma posmā augstāks ir gados jaunāku respondentu vidū. Attiecībā uz dzimumu, tautību un dzīvesvietu 2016.gada tendences ir pretējas 2014.gada rezultātiem. Proti, pētījuma devītajā posmā vienas vielas lietotāju īpatsvars augstāks ir sieviešu, nelatviešu un rīdzinieku vidū (skat. 2.2.2.1.tabulu).

2.2.2.1.tabula Pēdējo 12 mēnešu laikā lietoto nelegālo vielu skaits demogrāfisko rādītāju grupās (%)

	Viena viela		2-3 vielas		4 un vairāk vielas	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	23,2	26,7	50,0	45,9	26,8	27,4
Dzimums						
vīrieši	23,6	25,4	48,6	45,2	27,8	29,4
sievietes	22,5	29,5	52,7	47,4	24,7	23,1
Vecums (gados)						
līdz 24 gadiem	52,5	45,0	39,0	40,0	8,5	15,0
25-34 gadi	19,8	29,7	55,0	46,4	25,2	24,0
35-44 gadi	17,7	22,7	51,8	52,4	30,5	25,4
45+	24,6	25,6	33,3	31,7	42,1	42,7
Tautība						
latvieši	25,4	25,9	44,3	44,9	30,3	29,6
nelatvieši	22,2	27,0	51,6	46,3	26,2	26,7
Dzīves vieta						
Rīga	22,0	27,2	50,9	45,0	27,1	27,8
ārpus Rīgas	27,6	26,8	46,7	47,0	25,7	26,2

Aplūkojot lietoto vielu skaitu pēdējo 30 dienu laikā par dzimumu un vecumu izdarāms līdzīgs secinājums – vienas vielas lietotāju īpatsvars augstāks ir sieviešu un gados jaunāku personu vidū, taču attiecībā uz dzīvesvietu un tautību rezultāti ir pretēji tiem, ko uzrāda pēdējo 12 mēnešu indikators. Proti, augstāks vienas vielas lietotāju īpatsvars pēdējā mēneša laikā ir latviešu un ārpus Rīgas dzīvojošo narkotiku lietotāju grupās (skat. 2.2.2.2.tabulu).

2.2.2.2.tabula Pēdējo 30 dienu laikā lietoto nelegālo vielu skaits demogrāfisko rādītāju grupās 2016.gadā (%)

	Viena viela	2-3 vielas	4 un vairāk vielas
<i>Kopā</i>	38,8	46,3	14,9
<i>Dzimums</i>			
<i>vīrieši</i>	37,8	45,8	16,4
<i>sievietes</i>	40,9	47,2	11,9
<i>Vecums (gados)</i>			
<i>līdz 24 gadiem</i>	60,0	35,0	5,0
<i>25-34 gadi</i>	40,9	46,8	12,3
<i>35-44 gadi</i>	35,3	53,5	11,2
<i>45+</i>	36,5	31,8	31,8
<i>Tautība</i>			
<i>latvieši</i>	44,6	38,0	17,4
<i>nelatvieši</i>	37,4	48,5	14,1
<i>Dzīves vieta</i>			
<i>Rīga</i>	38,6	45,7	15,7
<i>ārpus Rīgas</i>	40,0	46,1	13,9

Pēdējā gada laikā visbiežāk lietotā narkotiskā viela joprojām ir amfetamīni – tos lietojuši 68,4% (n=373) respondentu. Tiesa gan, rādītājs ir ievērojami zemāks kā 2014.gadā (88,3%). Otrā biežāk lietotā viela ir heroīns, ko lietojuši 55,5% (n=303) personu (2014.gadā – 66,2%). Trešā biežāk atzīmētā viela ir marihuāna/hašišs, ko lietojuši 36,4% (n=199) narkotiku lietotāju. Atšķirībā no amfetamīniem un heroīna, šīs vielas lietotāju īpatsvars nedaudz pieaudzis (2014.gada rādītājs – 33,6%). Visretāk pēdējā gada laikā lietotās vielas joprojām ir LSD, ekstazī un metamfetamīns (skat. 2.2.2.3.tabulu).

Interesanti, ka heroīna un amfetamīna lietotāju īpatsvars nedaudz augstāks ir sieviešu vidū, bet marihuānas lietotāju īpatsvars augstāks ir vīriešu grupā. Tāpat interesants ir fakts, ka amfetamīna lietošana gados jaunu (līdz 25 gadiem) respondentu vidū ir pat raksturīgāka kā gados vecāku personu grupās. Kamēr heroīna un marihuānas lietotāju īpatsvars pieaug, pieaugot personu vecumam. Amfetamīna un marihuānas lietotāju īpatsvars ir augstāks ārpus Rīgas, kamēr heroīna lietošana raksturīgāka rīdniekiem (skat. 2.2.2.3.tabulu).

2.2.2.3.tabula Narkotiku lietošana pēdējā gada laikā (treknrakstā – 2016.gada dati, bez trekninājuma – 2014.gada dati) (%)

Viena	Kopā	Vīrieši	Sievietes	15-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45+ gadi	Rīga	Ārpus Rīgas
Amfetamīni	68,4	66,6	72,4	70,4	68,3	70,0	64,4	67,0	71,2
	88,3	86,8	91,2	94,9	92,6	85,5	70,2	90,0	81,1
Heroīns	55,5	55,1	56,3	25,9	49,8	59,1	70,0	59,2	47,8
	66,2	64,7	69,2	32,2	70,2	71,5	68,4	70,8	48,1
Marihuāna	36,4	39,5	29,9	25,9	35,7	36,1	42,2	30,4	47,8
	33,6	36,1	28,6	27,1	32,6	30,9	52,6	33,6	34,0
Hanka	23,6	25,5	19,5	3,7	15,8	26,4	42,2	20,3	30,4
	30,6	33,1	25,8	6,8	26,0	37,6	56,1	28,0	41,5
Efedrīns	4,6	5,4	2,9	7,4	2,3	5,3	7,8	4,5	4,4
	3,9	4,5	2,7	1,7	3,5	4,8	5,3	3,0	7,5
Metadons	22,2	23,4	19,5	11,1	17,2	22,6	36,7	25,4	15,8
	24,9	24,4	25,8	3,4	25,6	32,1	22,8	24,1	28,3
Buprenorfīns	17,8	18,0	17,2	11,1	22,6	15,4	13,3	18,6	15,8
	13,7	15,4	10,4	5,1	16,7	13,3	10,5	14,1	12,3
Ekstazī	0,5	0,5	0,6	3,7	0,5	0,5	0	0,8	0
	1,1	0,6	2,2	0	1,2	1,8	0	1,2	0,9
Kokaīns	5,3	5,4	5,2	0	0	0	1,1	4,5	4,4
	2,8	2,5	3,3	1,7	1,6	5,5	1,8	3,2	0,9
Metamfetamīns, "vint"	1,8	1,3	2,9	0	2,3	2,4	0	1,4	2,2
	1,9	2,0	1,6	5,1	1,2	1,8	1,8	1,6	2,8
LSD	0,2	0,3	0	0	0	0,5	0	0,3	0
	0,2	0,3	0	1,7	0	0	0	0,2	0

Arī aplūkojot nesenās narkotiku lietošanas indikatoru (t.i. pēdējo 30 dienu laikā) secināms, ka visbiežāk lietotā viela joprojām ir amfetamīns. Šo vielu lietojuši 64,3% (n=351) kohortas pētījuma devītā posma dalībnieku (2014.gadā rādītājs bija krietni augstāks – 85,0%). Otrā biežāk atzīmētā viela ir heroīns – to lietojuši 45,6% (n=249) respondentu (2014.gadā – 59,6%). Savukārt trešā biežāk lietotā viela ir marihuāna / hašišs, kuru pēdējā mēneša laikā lietojuši trešdaļa pētījuma dalībnieku – 34,4% (n=188) (2014.gadā – 23,0%) (skat. 2.2.2.4.tabulu).

Tāpat kā secināts aprakstā par pēdējo 12 mēnešu indikatoru, arī nesena amfetamīnu un heroīna lietošana nedaudz raksturīgāka ir sievietēm, kamēr marihuānas lietošana – vīriešiem. Arī par dzīvesvietu secinājums ir līdzīgs pēdējo 12 mēnešu rādītājam – amfetamīnu un marihuānas lietošana raksturīgāka ārpus Rīgas, kamēr heroīna lietošanu biežāk atzīmē rīdzinieki. Attiecībā uz vecumu par

visām trim vadošajām vielām izdarāms līdzīgs secinājums – proti, vielas lietotāju īpatsvars pieaug, pieaugot vecumam (skat. 2.2.2.4.tabulu).

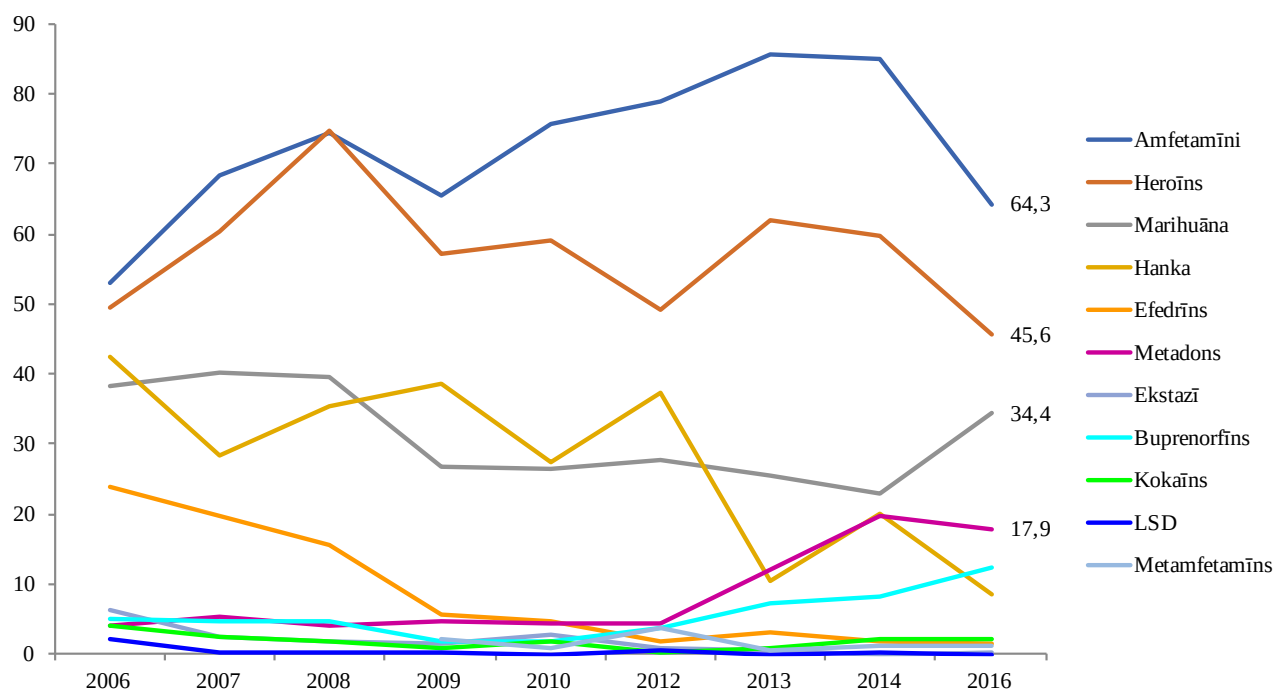
2.2.2.4.tabula Narkotiku lietošana pēdējo 30 dienu laikā (treknrakstā – 2016.gada dati, bez trekninājuma – 2014.gada dati) (%)

Vielā	Kopā	Vīrieši	Sievietes	15-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45+ gadi	Rīga	Ārpus Rīgas
Amfetamīni	64,3	62,1	69,0	63,0	64,7	65,4	61,1	63,4	66,3
	85,0	82,6	89,6	93,2	88,4	84,2	63,2	87,3	75,5
Heroīns	45,6	45,2	46,6	18,5	39,4	50,0	58,9	49,6	37,5
	59,6	56,6	65,4	30,5	63,2	64,8	57,9	64,4	39,6
Marihuāna	34,4	37,9	27,0	18,5	40,3	26,4	43,3	33,0	37,0
	23,0	24,1	20,9	18,6	21,3	19,4	45,6	24,5	17,0
Hanka	8,6	9,4	6,9	3,7	5,9	7,7	18,9	8,2	9,8
	19,9	22,4	14,8	5,1	15,5	21,8	49,1	17,1	31,1
Efedrīns	1,5	1,6	1,2	0	0,9	1,9	2,2	1,4	1,6
	1,7	2,0	1,1	0	1,9	1,8	1,8	1,2	3,8
Metadons	17,9	19,1	15,5	7,4	13,1	17,3	34,4	18,9	16,9
	19,7	18,2	22,5	3,4	20,5	23,6	21,1	18,3	25,5
Buprenorfīns	12,3	12,1	12,6	7,4	14,9	11,1	10,0	12,1	12,5
	8,3	9,5	6,0	3,4	10,9	8,5	1,8	9,0	5,7
Ekstazī	0,2	0,3	0	0	0	0,5	0	0,3	0
	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokaīns	2,2	2,2	2,3	0	1,4	1,9	5,6	2,0	2,7
	2,2	2,0	2,7	1,7	0,8	4,8	1,8	2,8	0
Metamfetamīns, "vint"	1,3	1,1	1,7	0	1,8	1,4	0	1,4	1,1
	1,1	1,1	1,1	1,7	0,8	1,2	1,8	1,2	0,9
LSD	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0,2	0,3	0	1,7	0	0	0	0,2	0

2.2.2.1.attēlā atspoguļota dažādu narkotisko vielu lietošanas prevalence pēdējo 30 dienu laikā visos kohortas pētījuma posmos. Redzams, ka pēdējos divos pētījuma posmos samazinās amfetamīnu un heroīna lietotāju īpatsvars, savukārt pieaug marihuānu un buprenorfīna lietošana.

2.2.2.1.attēls Narkotiku lietošana pēdējo 30 dienu laikā 2006.-2016.gadu pētījuma posmos (%)

Līdzīgi kā pētījuma iepriekšējā posmā, arī 2016.gadā praktiski visi narkotiku lietotāji, kuri atzīmējuši amfetamīna vai heroīna lietošanu pēdējo 30 dienu laikā, to lietojuši injicējot. Amfetamīnu injicējuši 99,1% (n=348) respondentu (2014.gadā - 99,3%) un heroīnu – 98,8% aptaujāto (n=246) (2014.gadā - 99,1%).

Vidējais narkotiku lietošanas reižu skaits vienas dienas laikā visaugstākais ir metadonam (2,1 reizes), mediānais skaits – marihuānai un hankai (2,0).

2.2.3. Naudas līdzekļi narkotiku iegādei

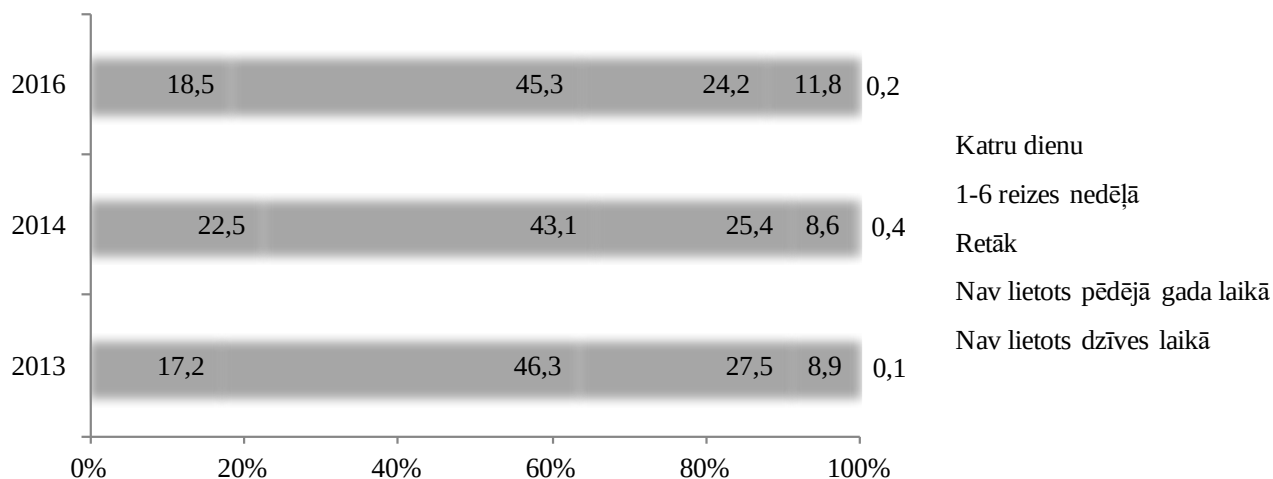
Pētījuma dalībniekiem tika uzdots jautājums, cik naudas pēdējā mēneša laikā viņi iztērējuši narkotiku iegādei. To personu vidū, kuri narkotikas iegādājušies par naudu, uzrādītā vidējā iztērētā summa ir 213,5 EUR (2014.gadā – 188,3 EUR), mediānā summa – 150,0 EUR (arī 2014.gadā tā bijusi tāda). Vislielākā uzrādītā summa ir 3000 EUR (2014.gadā – 1500 EUR). Savukārt septiņas personas atbildējušas, ka narkotiku iegūšanai naudu nav tērējušas. 312 personas norādīja, ka narkotikas ieguvušas par velti vai apmaiņā pret precēm vai pakalpojumiem.

2.3. Alkohola lietošana

Alkohola lietošanas rādītāji respondentu vidū arī pētījuma devītajā posmā nav ievērojami mainījušies - katru dienu alkoholu lietojusi piektā daļa (18,5%; n=100) respondentu (2014.gadā – 22,5% un 2013.gadā – 17,2%). Reizi nedēļā vai biežāk kopumā alkoholu lietojuši vairāk kā puse – 63,8% (n=345) – pētījuma dalībnieku (2014.gadā – 65,6% un 2013.gadā – 63,5%). Tikai 8,6% respondentu (n=46) atbildējuši, ka alkohols pēdējā gada laikā nav lietots (skat. 2.3.1.attēlu).

Interesanti, ka personu īpatsvars, kuras lietojušas alkoholu katru dienu, nedaudz augstāks ir sieviešu vidū, salīdzinot ar vīriešiem - attiecīgi 19,0% un 18,3%. Vismaz reizi nedēļā alkoholu lietojuši 67,6% vīriešu un 55,8% sieviešu.

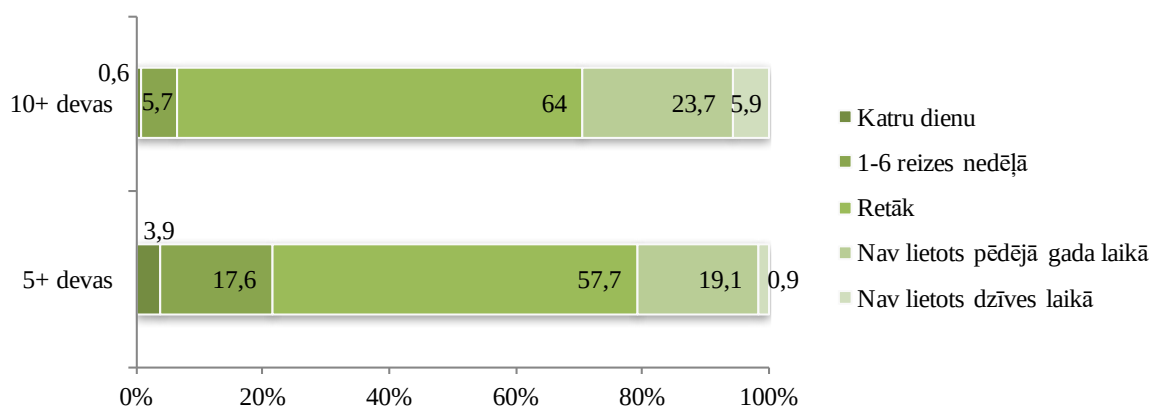
2.3.1.attēls Alkohola lietošanas biežums pēdējo 12 mēnešu laikā 2013.-2016.gada pētījuma posmos (%)

Attiecībā uz pārmērīgu alkohola lietošanu, kas saistīta ar risku veselībai, 2.3.2.attēlā redzams, ka 5 vai vairāk alkohola devas vienā iedzeršanas reizē katru dienu lietojuši 3,9% respondentu, kas ir ievērojami zemāks rādītājs kā 2014.gadā (10,4%). Reizi nedēļā un biežāk šādu devu skaitu lietojusi piektā daļa pētījuma dalībnieku jeb 17,6% (2014.gadā rādītājs ir augstāks - 36,0%).

Savukārt 10 vai vairāk devas vienā iedzeršanas reizē ik dienas lietojuši 0,6% respondentu (2014.gadā arī šis rādītājs bijis augstāks - 1,6%). Vismaz reizi nedēļā šādu devu skaitu lietojuši 5,7% narkotiku lietotāju (2014.gadā - 11,3%) (skat. 2.3.2.attēlu).

2.3.2.attēls *Pārmērīgas alkohola lietošanas biežums pēdējo 12 mēnešu laikā 2016.gadā (%)*

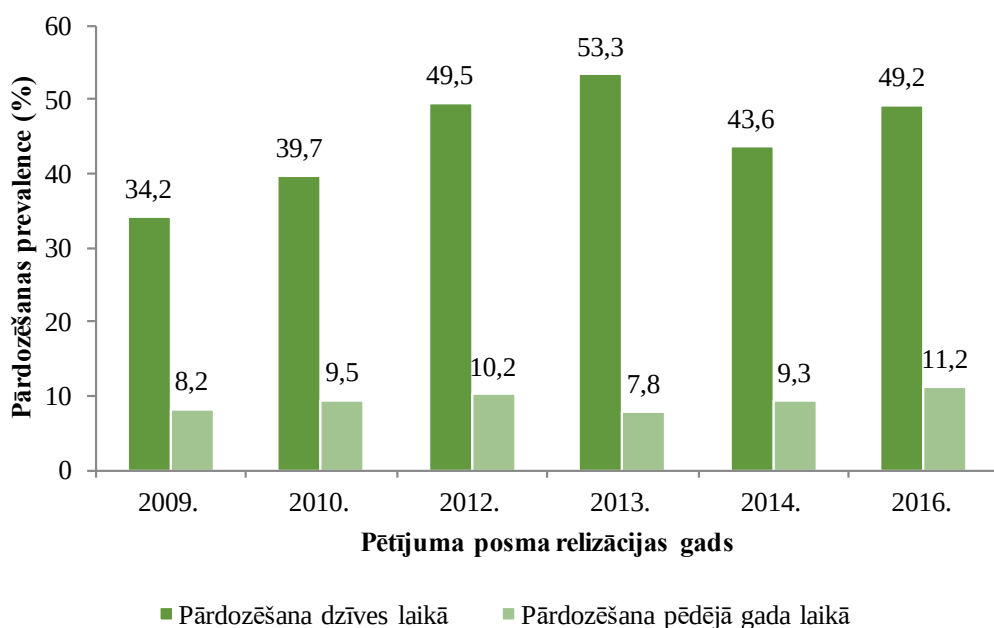

2.4. Riskanta uzvedība

2.4.1. Pārdozēšana

Kohortas pētījuma devītajā posmā secināms, ka pārdozēšanas rādītāji nav izteikti mainījušies, tie ir nedaudz augstāki kā 2014.gadā. Proti, dzīves laikā pārdozējuši puse personu – 49,2% (n=267) (2014.gadā - 43,6%). Savukārt pēdējā gada laikā pārdozējuši 11,2% (n=61) personu (2014.gadā – 9,3%) (skat. 2.4.1.1.attēlu).

2.4.1.1.attēls *Pārdozēšanas pieredzes mūža un pēdējā gada prevalence 2009.-2016.gada pētījuma posmos (%)*

Līdzīgi kā iepriekšējā pētījuma posmā, dzīves laikā pārdozēšanu biežāk uzrāda vīrieši nekā sievietes. Par pārdozēšanu pēdējā gada laikā secinājums ir pretējs 2014.gada rezultātiem, proti, sieviešu vidū šis rādītājs ir zemāks (skat. 2.4.1.1.tabulu).

Attiecībā uz vecumu pārdozējušo personu īpatsvars pieaug, pieaugot vecumam. Savukārt, līdzīgi kā 2014.gadā, pēdējā gada pārdozēšanas prevalence ir augstāka vidēja vecuma narkotiku lietotājiem, taču, vecumam palielinoties, prevalence samazinās, visticamāk, stabilāku lietošanas paradumu dēļ gados vecāku injicētāju vidū (skat. 2.4.1.1.tabulu).

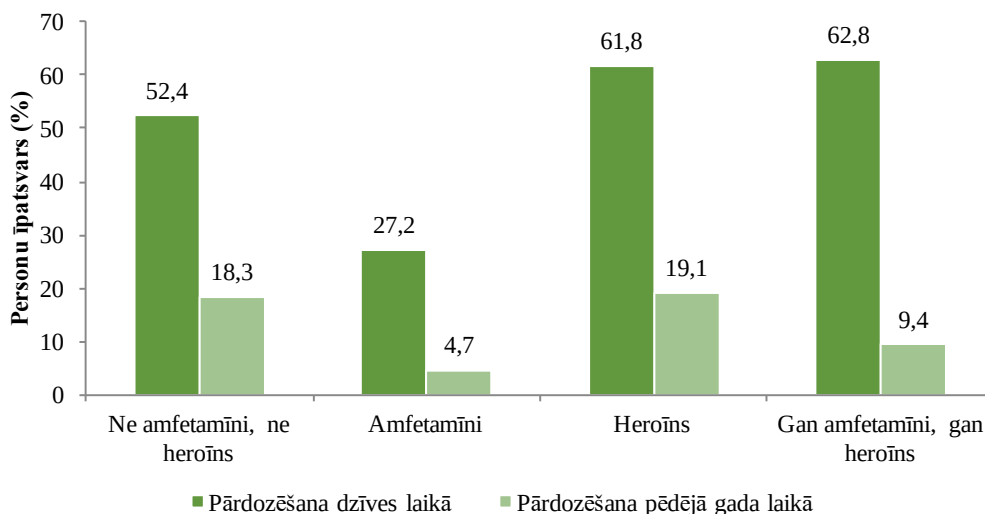
Attiecībā uz tautību un dzīvesvietu secinājums saglabājas iepriekšējais – pēdējā gada pārdozēšanas prevalence ir augstāka nelatviešu un Rīgā dzīvojošu narkotiku lietotāju grupās (skat. 2.4.1.1.tabulu).

2.4.1.1.tabula Pārdozēšanas pēdējā gada un mūža prevalence demogrāfisko rādītāju grupās (%)

	Pārdozēšana dzīves laikā		Pārdozēšana pēdējā gada laikā	
	2014	2016	2014	2016
Kopā	43,6	49,2	9,3	11,2
Dzimums				
Vīrieši	47,1	50,4	8,7	11,9
Sievietes	36,8	46,6	10,4	9,8
Vecums				
Līdz 24 gadiem	8,5	18,5	3,4	3,7
25–34 gadi	39,1	40,5	11,2	12,3
35–44 gadi	52,7	56,3	10,9	11,7
45 gadi un vecāki	73,7	63,3	1,8	10,0
Tautība				
Latvieši	44,7	48,1	4,9	5,3
Nelatvieši	44	48,9	10,5	12,8
Dzīves vieta				
Rīga	43,3	48,2	11,1	13
Ārpus Rīgas	45,3	50,9	1,8	6,6

Attiecībā uz biežāk lietoto vielu arī secinājums saglabājas nemainīgs - amfetamīnu lietotāju vidū pārdozēšana ir retāk sastopama nekā heroīna lietotāju grupā (tas attiecas gan uz mūža, gan pēdējā gada pārdozēšanas prevalenci) (skat. 2.4.1.2.attēlu).

2.4.1.2.attēls *Pārdozēšanas pieredzes mūža un pēdējā gada prevalence saistībā ar amfetamīnu un / vai heroīna lietošanu pēdējo 30 dienu laikā (%)*

Attiecībā uz palīdzības sniegšanu pēdējā pārdozēšanas reizē, secinājums pētījuma devītajā posmā nav mainījies - visbiežāk palīdzību snieguši draugi. Šādu atbildi snieguši 57,6% (n=140) respondentu ar pārdozēšanas pieredzi (2014.gadā - 46,4%). Ģimenes locekļi palīdzējuši tikai 6,5% (n=16) gadījumu (2014.gadā šis rādītājs bija vēl zemāks - 3,0%). Mediķi palīdzību snieguši 38,8% (n=94) respondentu (2014.gadā - 41,3%).

Uz jautājumu par to, vai respondents ir bijis klātesošs gadījumā, kad kāda cita persona ir pārdozējusi narkotikas, 71,1% (n=388) atbildējuši apstiprinoši, kas ir ievērojami augstāks rādītājs kā iepriekšējos divos pētījuma posmos (2014.gadā - 60,9% un 2013.gadā - 56,1%). Tiesa, lielākoties šis notikums bijis vairāk kā pirms gada (56,7% (n=220) no visiem gadījumiem, kad respondents bijis klāt pārdozēšanas situācijā).

2.4.2. Kopīga injicēšanas piederumu izmantošana

Pētījuma devītajā posmā personu īpatsvars, kuras apgalvo, ka nekad dzīves laikā nav izmantojuši kopīgas šļirces vai adatas narkotiku injicēšanai, ir zemāks kā divos iepriekšējos pētījuma posmos - 23,8% (n=130) (2014.gadā - 34,1% un 2013.gadā - 28,9%). Attiecībā uz citu injicēšanas piederumu kopīgu lietošanu dzīves laikā pētījuma devītajā posmā rezultāti ir līdzīgi - arī uz šo jautājumu negatīvu atbildi snieguši 23,8% narkotiku lietotāju (2014.gadā - 27,3% un 2013.gadā - 22,7%).

Pēdējā gada laikā kopīgu šļirču lietošanu atzīmē 13,0% personu, kas ir augstāks rādītājs kā iepriekšējā pētījuma posmā (6,6%). Arī citu piederumu kopīga lietošana pēdējā gada laikā pētījuma devītajā posmā atzīmēta biežāk – 36,6% (2014.gadā – 24,9%).

2.4.2.1.tabulā redzams, ka gan šļirču, gan citu piederumu kopīga lietošana raksturīgāka ir vīriešiem, gados vecākiem respondentiem, nelatviešiem un Rīgā dzīvojošajiem.

2.4.2.1.tabula Kopīgas šļirču / adatu un citu injicēšanas piederumi lietošanas pēdējā gada un mūža prevalence demogrāfisko rādītāju grupās (%)

	Šļirces/adatas				Citi injicēšanās piederumi			
	Dzīves laikā		Pēdējā gada laikā		Dzīves laikā		Pēdējā gada laikā	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	65,9	76,2	6,6	13	72,7	76,2	24,9	36,6
Dzimums								
Vīrieši	65,8	79,3	7,1	14,0	75,1	80,1	28	38,7
Sievietes	65,9	69,5	6	10,9	68,1	67,8	18,6	32,2
Vecums (gados)								
Līdz 24 gadiem	22,0	25,9	6,8	7,4	28,8	29,6	13,6	7,4
25–34 gadi	64,3	71,5	7,0	17,2	71,7	66,5	24,5	33,0
35–44 gadi	75,8	83,7	6,0	13,0	83,6	86,5	30,3	44,2
45+	89,5	85,6	7,0	4,4	91,2	90,0	22,9	36,7
Tautība								
Latvieši	60,2	70,2	3,2	8,4	63,4	71,0	15,5	26,0
Nelatvieši	68,4	77,8	7,8	14,4	76,5	77,6	28,3	40,0
Dzīves vieta								
Rīga	65,7	76,5	6,2	14,0	73,6	76,8	25,0	37,2
Ārpus Rīgas	66,0	76,1	7,5	10,7	68,9	73,8	23,6	35,1

Kopīga šļirču / adatu izmantošana pēdējo 6 mēnešu laikā pētījuma devītajā posmā ir paaugstinājusies, mainot iepriekš novēroto stabilo samazinājuma tendenci. Proti, kopīgi šļirces izmantojuši 6,8% (n=37) respondentu (skat. 2.4.2.2.tabulu).

Arī citu injicēšanas piederumu kopīga lietošana pēdējā pusgada laikā pētījuma devītajā posmā ir pieaugusi – šādu paradumu uzrādījuši 28,2% (n=154) pētījuma devītā posma dalībnieku (skat. 2.4.2.3.tabulu).

Kopumā 2016.gadā jebkurus injicēšanas piederumus kopīgi pēdējā pusgada laikā lietojuši 29,7% (n=162) respondentu (skat. 2.4.2.4.tabulu).

2.4.2.2. tabula Šļirču/adatu kopīga izmantošana (pēdējo 6 mēnešu laikā) (skaits un %)

	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Respondentu skaits, kuri lietojuši šļirces/adatas, kuras jau kāds izmantojis (n)	-	183	191	126	79	41	23	11	37
Pilnīgi norādītā informācija (n)	-	607	627	523	498	511	529	539	546
Šļirču/adatu kopīgi lietojušo respondentu īpatsvars (%)	-	30,2	30,5	24,1	15,9	8	4,4	2	6,8

2.4.2.3.tabula Citu injicēšanās piederumu kopīga izmantošana (pēdējo 6 mēnešu laikā) (skaits un %)

	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Respondentu skaits, kuri lietojuši citus injicēšanās piederumus, kurus jau kāds izmantojis (n)	154	253	359	169	156	156	113	110	154
Pilnīgi norādītā informācija (n)	550	582	626	519	494	512	529	539	546
Citus injicēšanās piederumu kopīgi lietojušo respondentu īpatsvars (%)	28	43,5	57,4	32,7	31,6	30,5	21,4	20,4	28,2

2.4.2.4.tabula *Jebkādu injekcijas piederumu kopīga izmantošana (pēdējo 6 mēnešu laikā)*
(skaits un %)

	Pētījuma posma realizācijas gads								
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Respondentu skaits, kuri lietojuši jebkurus injicēšanās piederumus, kuras jau kāds izmantojis (n)	-	261	363	172	159	168	116	115	162
Pilnīgi norādītā informācija (n)	-	607	627	523	498	511	529	539	546
Jebkurus injicēšanās piederumu kopīgi lietojušo respondentu īpatsvars (%)	-	43	57,9	32,9	31,9	32,9	21,9	21,3	29,7

Joprojām kopīga šļirču vai adatu lietošana biežāk ir izplatīta ar HIV inficēto narkotiku lietotāju vidū, salīdzinājumā ar HIV negatīvajām personām –pēdējā gada laikā kopīgas šļirces vai adatas izmantojuši attiecīgi 11,8% (n=2) un 6,5% (n=17) personu. 2014.gadā šie rādītāji bija nedaudz zemāki - 10,0% un 5,1%.

2.4.2.5.tabulā redzams, ka kopīga šļirču, kā arī citu injicēšanas piederumu izmantošana pēdējā gada laikā raksturīgāka vīriešiem, nelatviešiem un Rīgā dzīvojošajiem un vidēja vecuma narkotiku lietotājiem.

2.4.2.5.tabula Injicēšanas piederumu kopīga izmantošana demogrāfisko faktoru grupās (%)

	Šļircēs/adas				Citi injicēšanās piederumi			
	Dzīves laikā		Pēdējā gada laikā		Dzīves laikā		Pēdējā gada laikā	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	65,9	76,2	6,6	13	72,7	76,2	24,9	36,6
Dzimums								
Vīrieši	65,8	79,3	7,1	14,0	75,1	80,1	28	38,7
Sievietes	65,9	69,5	6	10,9	68,1	67,8	18,6	32,2
Vecums (gados)								
Līdz 24 gadiem	22,0	25,9	6,8	7,4	28,8	29,6	13,6	7,4
25–34 gadi	64,3	71,5	7,0	17,2	71,7	66,5	24,5	33,0
35–44 gadi	75,8	83,7	6,0	13,0	83,6	86,5	30,3	44,2
45+	89,5	85,6	7,0	4,4	91,2	90,0	22,9	36,7
Tautība								
Latvieši	60,2	70,2	3,2	8,4	63,4	71,0	15,5	26,0
Nelatvieši	68,4	77,8	7,8	14,4	76,5	77,6	28,3	40,0
Dzīves vieta								
Rīga	65,7	76,5	6,2	14,0	73,6	76,8	25,0	37,2
Ārpus Rīgas	66,0	76,1	7,5	10,7	68,9	73,8	23,6	35,1

2.4.3. Seksuālās attiecības

Seksuālo attiecību indikatori pētījuma devītajā posmā ir līdzīgi 2014.gada posma rezultātiem. Narkotiku lietotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā bijuši seksuāli aktīvi, ir 93,6% (2014.gadā rādītājs bijis nedaudz augstāks - 94,4%) (skat. 2.4.3.1.tabulu).

Savukārt regulāra seksa partnera esamību 2016.gadā atzīmē nedaudz augstāks respondentu īpatsvars salīdzinājumā ar 2014.gadu – attiecīgi 82,2% un 81,6% seksuāli aktīvo respondentu (skat. 2.4.3.1.tabulu).

Seksuālas attiecības pēdējo 30 dienu laikā ar vairāk nekā vienu partneri joprojām bijušas aptuveni trešdaļai (30,2%) seksuāli aktīvo respondentu (2014.gadā - 32,5%) (skat. 2.4.3.1.tabulu).

Prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā izmantojuši vairāk kā puse (60,0%) narkotiku lietotāju (2014.gadā šis rādītājs ir bijis nedaudz augstāks - 61,7%) (skat. 2.4.3.1. un 2.4.3.2.tabulas).

2.4.3.1.tabula Seksuālās uzvedības raksturojums respondentu vidū (%)

	Pētījuma posma realizācijas gads					
	2009	2010	2012	2013	2014	2016
Seksuālās attiecības pēdējo 12 mēnešu laikā	83,3	87,3	91,6	93,9	94,4	93,6
Regulāra seksa partnera esamība	63,8	66,1	72,4	78,5	81,6	82,2
Seksuālās attiecības ar vairāk nekā vienu partneri pēdējo 30 dienu laikā	26,9	37,1	33,8	37,8	32,5	30,2
Prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā izmantojušie	48	55,7	49,6	58,6	61,7	60,0

2.4.3.2.tabula Prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā izmantojušo respondentu skaits un īpatsvars

	Pētījuma posma realizācijas gads						
	2007	2008	2009	2010	2012	2014	2016
Respondentu skaits, kuriem bijis sekss pēdējā mēneša laikā (n)	490	503	421	406	443	509	537
Narkotiku lietotāju skaits, kuri izmantojuši prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā (n)	222	245	200	226	246	312	308
Pilnīgi norādītā informācija (n)	483	497	421	406	496	506	523
Prezervatīvu izmantojušo īpatsvars narkotiku lietotāju vidū (%)	45	48	48	55,7	49,6	61,7	58,9

No visiem respondentiem 23,6% (n=129) atzīst, ka kaut reizi dzīvē ir snieguši seksa pakalpojumus par samaksu (2014.gadā - 22,6%). No tiem 78,3% (n=101) pakalpojumus snieguši, pretī saņemot naudu (2014.gadā - 72,1%), 72,1% (n=93) – pretī saņemot narkotikas (2014.gadā - 68,9%), un 58,1% (n=75) – saņemot citus materiālus labumus (2014.gadā - 41,8%). Jāsecina, ka visi iepriekš minētie indikatori pētījuma devītajā posmā ir paaugstinājušies.

88 personas jeb 16,1% (2014.gadā - 14,8%) no visiem respondentiem atzīmē seksa pakalpojumu sniegšanu pēdējā gada laikā (skat. 2.4.3.3.tabulu). No šīm personām 85,2% (n=75) par

šiem pakalpojumiem saņēmuši naudu, 75,0% (n=66) – narkotikas un 64,8% (n=57) – citus materiālus labumus. Arī šie rādītāji ir pieauguši kopš 2014.gada pētījuma posma (attiecīgi 72,5%, 57,5% un 51,3%).

2.4.3.3.tabula Seksa pakalpojumus par naudu, narkotikām vai citiem materiāliem labumiem sniegušo respondentu skaits un īpatsvars

	Pētījuma posma realizācijas gads							
	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2014 ¹	2016 ¹
Respondentu skaits, kuri norādījuši seksuālo pakalpojumu sniegšanu par naudu pēdējā mēneša laikā (n)	37	56	68	74	62	40	80	88
Pilnīgi norādītā informācija (n)	-	613	634	530	499	512	539	546
Seksuālo pakalpojumu sniedzēju īpatsvars narkotiku lietotāju vidū (%)	-	9	11	14	12,4	7,8	14,8	16,1

[1] 2014. un 2016.gada pētījuma posmos noteikta seksa pakalpojumu sniegšana pēdējā gada laikā

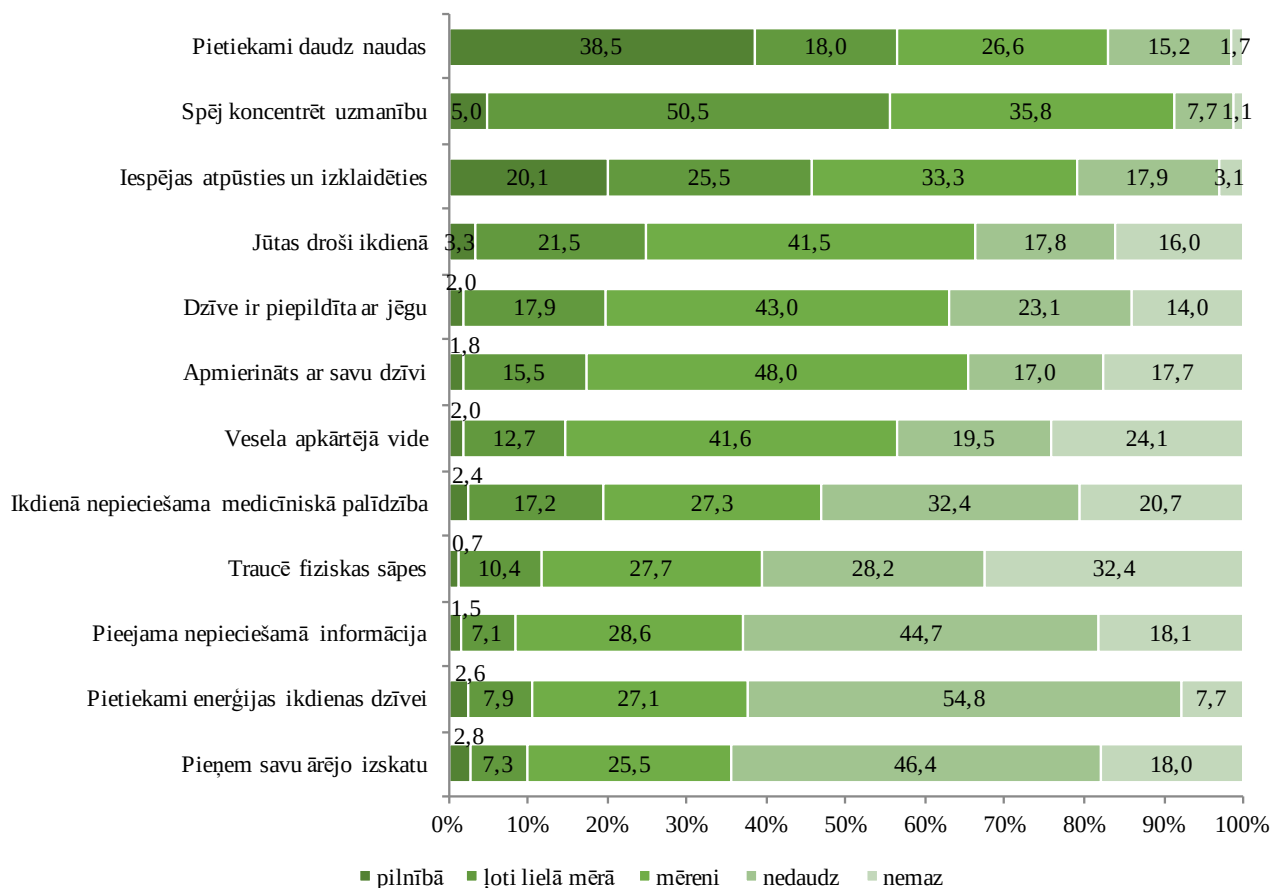
2.5. Respondentu dzīves kvalitātes pašvērtējums

Attiecībā uz dzīves kvalitātes pašvērtējumu arī pētījuma devītā posma rezultāti liecina, ka respondenti savu dzīves kvalitāti vērtē pozitīvi. Tikai 15,7% (n=84) narkotiku lietotāju savas dzīves kvalitāti vērtē kā sliktu vai ļoti sliktu. Lai gan jāsaka, ka kopš 2014.gada šis īpatsvars ir nedaudz palielinājies (2014.gadā tas bija 10,8%). Vairums lietotāju joprojām dzīves kvalitāti vērtē kā viduvēju (ne labu, ne sliktu) – (54,3%; n=290). Savu dzīvi kā labu vai ļoti labu joprojām vērtē trešā daļa narkotiku lietotāju – 29,9% (n=160) (2014.gadā - 33,7%).

2.5.1.attēlā atspoguļotas respondentu izjūtas attiecībā uz dažādiem savas dzīves aspektiem. Vispozitīvāk narkotiku lietotāji vērtē savu finansiālo situāciju – 56,5% respondentu atbildējuši, ka ir pilnībā vai ļoti lielā mērā apmierināti ar to. Rādītājs ir nedaudz pieaudzis kopš 2014.gada (52,8%). Otrs dzīves aspekts, ar ko respondenti ir visbiežāk apmierināti, ir spēja koncentrēt uzmanību - 55,5% ir pilnībā vai ļoti lielā mērā apmierināti (2014.gadā - 51,5%). Trešais biežāk minētais dzīves aspekts, ar kuru narkotiku lietotāji ir pilnībā vai ļoti lielā mērā apmierināti, ir iespējas izklaidēties – pozitīvi šo aspektu vērtē 45,6% personu (2014.gadā – 32,2%). Jāsecina, ka vismaz trīs minētajos aspektos dzīves kvalitātes pašvērtējums narkotiku lietotāju vidū ir uzlabojies (skat. 2.5.1.attēlu).

Vismazāk respondenti ir apmierināti ar savu izskatu, enerģiju ikdienas pienākumu pildīšanai un nepieciešamās informācijas pieejamībā (skat. 2.5.1.attēlu).

2.5.1.attēls Respondentu apmierinātība ar dažādiem dzīves aspektiem (%)

2.6. Veselības stāvokļa pašvērtējums

Pētījuma devītajā posmā turpinās iepriekš novērotā tendence samazināties to narkotiku lietotāju īpatsvaram, kuri savu veselību vērtē kā lielisku vai ļoti labu. 2016.gadā šādi par savu veselību ziņojuši vien 4,8% (n=26) respondentu (2014.gadā – 5,2%, 2013.gadā – 9,7%). 49,5% (n=269) savu veselību vērtē kā labu (2014.gadā - 46,1%). Savukārt 38,9% (n=210) to vērtē kā viduvēju (2014.gadā - 42,5%). 6,5% (n=35) narkotiku lietotāju savu veselību vērtē kā sliktu (2014.gadā – 6,2%) (skat. 2.6.1.tabulu).

2.6.1.tabulā redzams, ka par sliktu veselības stāvokli biežāk ziņo vīrieši, gados vecāki narkotiku injicētāji, latvieši un ārpus Rīgas dzīvojošie.

Kopumā par veselības stāvokļa pasliktināšanos pēdējā gada laikā ziņo ceturrtā daļa narkotiku lietotāju (26,3%; n=137). 2014.gadā šis rādītājs bija nedaudz zemāks (21,1%) (skat. 2.6.1.tabulu).

2.6.1.tabula Veselības stāvokļa pašvērtējums demogrāfiskajās grupās (%)

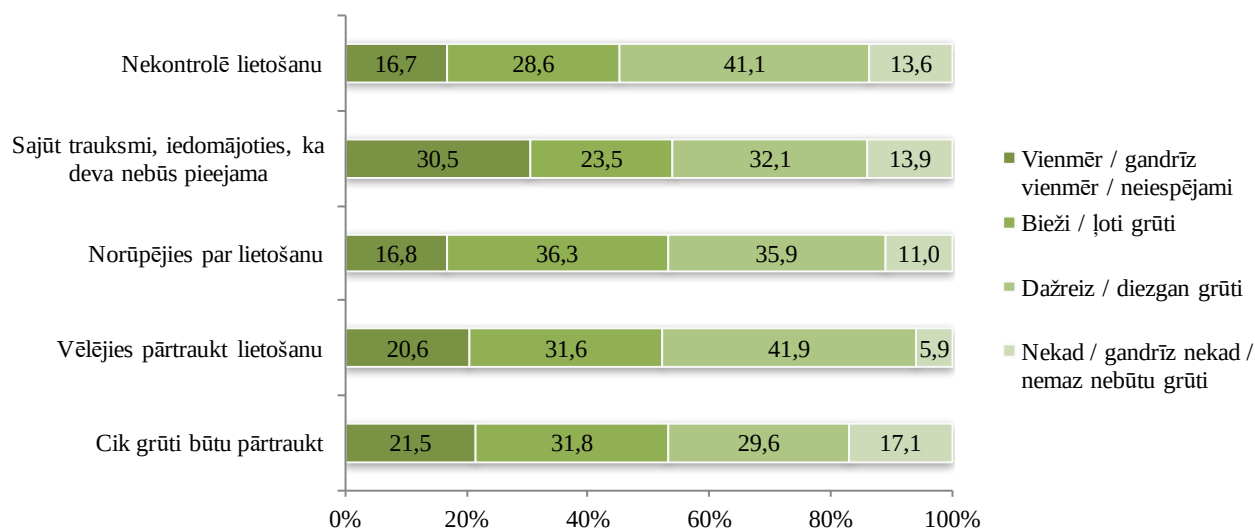
	Slikta veselība		Viduvēja veselība		Laba veselība		Veselības stāvoklis pasliktinājies	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016
Kopā	6,2	6,5	42,5	38,9	51,3	54,6	21,1	26,3
Dzimums								
Vīrieši	7,4	7,6	43,3	39,7	49,3	52,7	20,4	27,7
Sievietes	3,9	4,1	40,9	37,2	55,3	58,7	22,6	23,3
Vecums								
Līdz 24 gadiem	1,8	0,0	14,0	18,5	84,2	81,5	10,6	16
25–34 gadi	3,1	1,4	34,5	28,8	62,4	69,9	14,7	16,7
35–44 gadi	7,4	7,8	57,7	44,6	35,0	47,5	27,4	27,2
45 gadi un vecāki	21,1	17,8	63,2	56,7	15,8	25,6	42,9	50,0
Tautība								
Latvieši	6,5	8,5	34,1	35,7	59,3	55,8	16,8	27,3
Nelatvieši	6,3	5,9	46,2	39,9	47,5	54,2	22,8	25,8
Dzīves vieta								
Rīga	5,4	5,4	43,8	38,4	50,9	56,1	21,7	24,1
Ārpus Rīgas	9,4	9,0	37,7	38,9	52,8	52,1	19,0	30,1

2.7. Atkarības smagums

Atkarības smaguma pakāpes noteikšanai kohortas pētījumā tiek izmantota Atkarības smaguma skala (*Severity of Dependence Scale*).

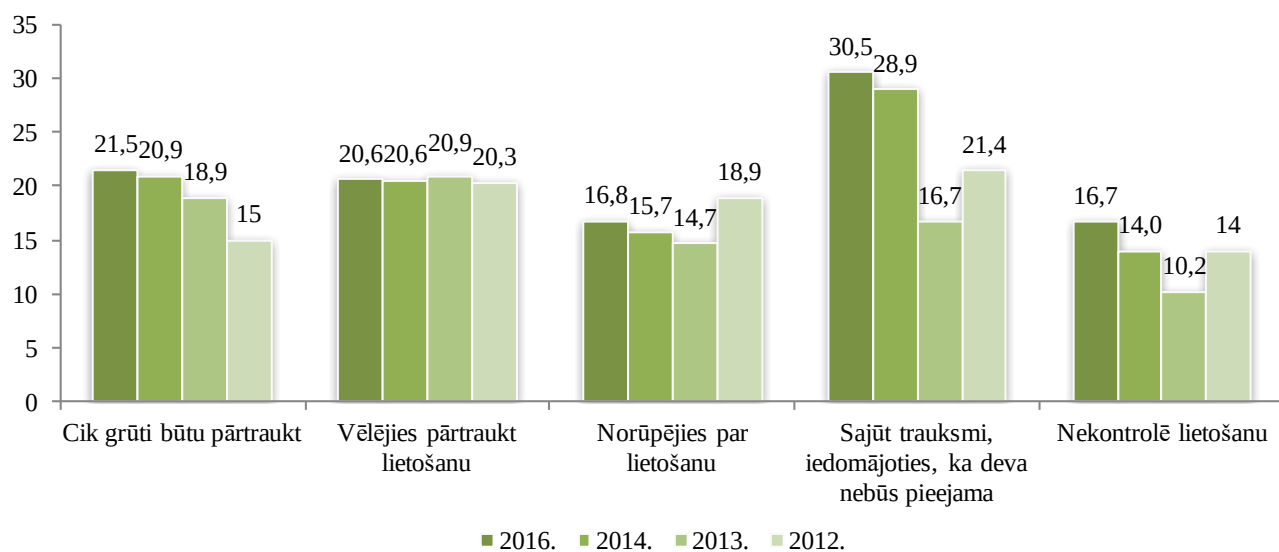
2.7.1.attēlā redzams, ka pēdējo 12 mēnešu laikā visbiežāk respondenti izjutuši trauksmi domājot, ka nākamā vielas deva varētu nebūt pieejama – 54,0% personu trauksmi izjutuši gandrīz vienmēr vai bieži (2014.gadā - 56,1%). Otrā biežāk uzrādītā pazīme ir apziņa, ka vielu lietošanu būtu neiespējami vai ļoti grūti pārtraukt – šādu atbildi snieguši 53,3% narkotiku lietotāju (2014.gadā - 56,0%). Trešā biežāk uzrādītā pazīme ir vēlme pārtraukt narkotiku lietošanu – šādu vēlmi kā vienmēr vai bieži izjustu uzrāda 52,2% respondentu (2014.gadā – 55,0%).

2.7.1.attēls Respondentu īpatsvars Atkarības smaguma skalas atbilžu variantu apakšgrupās (%)

2.7.2.attēlā atspoguļots respondentu īpatsvars atbilžu kategorijā, kas liecina par smagāko atkarības pakāpi, pēdējos četros kohortas pētījuma posmos. Redzams, ka augšupejoša tendence turpinās respondentu atbildei „neiespējami” uz jautājumu par to, cik grūti būtu atmest vielas lietošanu. Pārējām atkarības smaguma pazīmēm tendences ir svārstīgas.

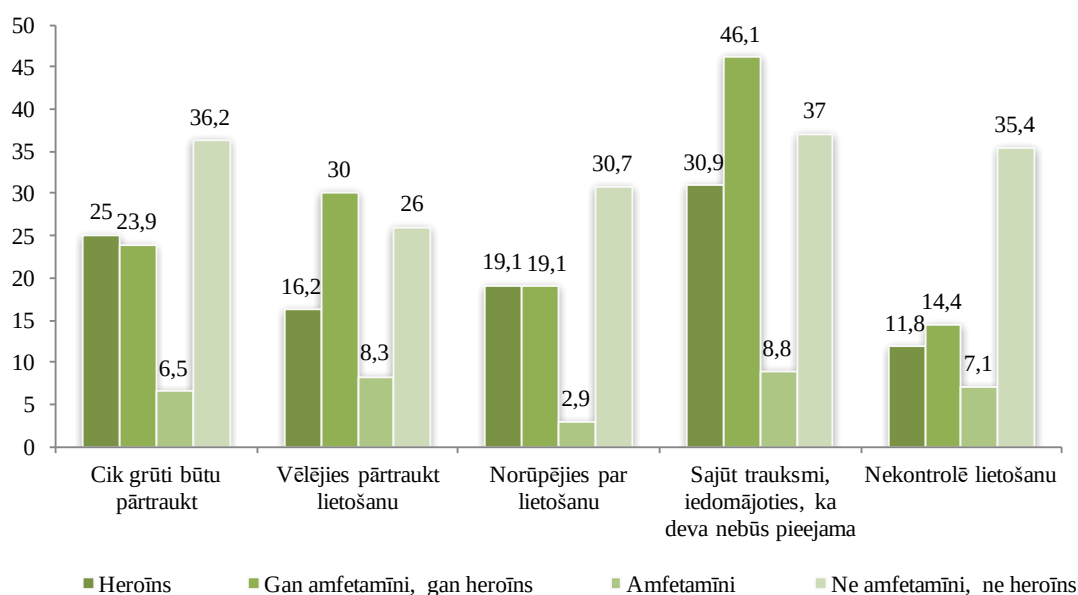
2.7.2.attēls Respondentu īpatsvars Atkarības smaguma skalas atbilžu grupā „vienmēr / gandrīz vienmēr” vai „neiespējami” 2012.-2016.gadu pētījuma posmos (%)

Aplūkojot respondentu īpatsvaru Atkarības smaguma skalas atbilžu grupā „vienmēr / gandrīz vienmēr” vai „neiespējami” atkarībā no galvenās lietotās vielas pēdējā mēneša laikā, redzams, ka

šādu atbilžu variantu ievērojami biežāk atzīmējuši heroīna lietotāji, salīdzinot ar amfetamīnu lietotājiem (skat. 2.7.3.attēlu). Šāds secinājums sakrīt ar iepriekšējo pētījuma posmu atradi.

2.7.3.attēls Respondentu īpatsvars Atkarības smaguma skalas atbilžu grupā „vienmēr / gandrīz vienmēr” vai „neiespējami” atkarībā no galvenās lietotās vielas pēdējā mēneša laikā (%)

2.8. Infekcijas slimības

Arī pētījuma devītajā posmā narkotiku lietotājiem, kam iepriekšējos posmos veiktais eksprestests izrādījies negatīvs, tika atkārtoti testēti uz HIV un vīrushepatītu C (HCV). Turpmāk par pozitīvu gadījumu tiek uzskatīts ne tikai tāds gadījums, kuram 2016.gadā bijis pozitīvs tests, bet arī tāds, kuram tas bijis pozitīvs kādā no iepriekšējiem pētījuma posmiem.

2.8.1. Vīrushepatīts C

No 2016.gadā testētajām personām, izmeklējums izrādījās pozitīvs 63,5% (n=94) narkotiku lietotāju. Kopā ar iepriekšējos posmos identificētajiem pozitīvajiem gadījumiem VHC prevalence narkotiku lietotāju populācijā veido 85,4% (skat. 2.8.2.1.tabulu).

Kā redzams 2.8.2.1.tabulā, HCV prevalence augstāka ir vīriešu vidū, gados vecāku narkotiku lietotāju grupā, kā arī nelatviešu un ārpus Rīgas dzīvojošo grupās.

Savstarpēji salīdzinot amfetamīnu un heroīna lietotājus (vielu lietošana pēdējo 30 dienu laikā) secināms, ka rādītāji visaugstākie ir respondentu grupā, kuri atzīmējuši vienlaicīgu šo abu vielu lietošanu (92,7%), kas ir līdzīgs secinājums, kāds iegūts 2014.gadā (91,7%). To personu vidū, kuras atzīmējušas tikai heroīna lietošanu, VHC prevalence ir 86,5% (2014.gadā - 89,7%), savukārt amfetamīnu lietotāju vidū tā ir zemāka – 76,9% (2014.gadā - 73,2%).

Tāpat VHC prevalence ir augstāka to narkotiku lietotāju vidū, kuri kaut reizi dzīvē atradušies ieslodzījumā, salīdzinot ar tiem, kuriem ieslodzījuma pieredzes nav – attiecīgi 92,8% un 78,0% (2014.gadā attiecīgi 91,5% un 79,5%).

Mēģinot veikt HCV incidences aplēses, secināms, ka šis rādītājs ir visai augsts. Kā redzams 2.8.1.1.tabulā, no 48 personām, kurām 2014.gada pētījumā HCV testa rezultāts bija negatīvs, 10 ir izrādījušās pozitīvas, veicot atkārtotu izmeklējumu 2016.gadā, kas veido incidenci 20,8%. Tātad divu gadu laikā inficējies katrs piektais neinficētais narkotiku lietotājs.

2.8.1.1.tabula VHC pozitīvo rezultātu skaits 2014. un 2016.gadu pētījumu posmos

		2016		
		Negatīvs	Pozitīvs	Kopā
2014	Negatīvs	38	10	48
	Pozitīvs	3	19	22

2.8.2. HIV infekcija

No visiem 2016.gadā testētajiem narkotiku lietotājiem, HIV tests pozitīvs izrādījies 7,1% (n=21) personu, kas kopā ar iepriekšējo gadu pozitīvajiem testa rezultātiem veido 25,5% (skat. 2.8.2.1.tabulu).

Līdzīgi kā VHC gadījumā, arī HIV infekcijas gadījumā nedaudz biežāk inficēti ir vīrieši, gados vecāki indivīdi, kā arī nelatvieši. Taču atšķirībā no HCV, HIV izplatība augstāka 2016.gadā izrādījusies rīdzenieku grupā (skat. 2.8.2.1.tabulu).

2.8.2.1.tabula HIV un VHC izplatība saistībā ar demogrāfiskajiem rādītājiem (%)

	HIV		HCV	
	2014	2016	2014	2016
Kopā	28,6	25,5	84,2	85,4
Vīrieši	30,2	26,0	85,9	87,4
Sievietes	25,2	24,3	80,5	80,4
Vecums				
Līdz 24 gadiem	13,3	0,0	40,0	40,9
25–34 gadi	34,6	28,8	91,9	83,6
35–44 gadi	26,5	25,2	90,3	93,5
45 gadi un vecāki	23,8	27,4	81,0	87,1
Tautība				
Latvieši	20,2	15,7	76,4	78,3
Nelatvieši	31,4	27,6	86,4	87,3
Dzīvesvieta				
Rīga	30,6	26,2	86,4	85,3
Ārpus Rīgas	22,0	23,9	76,9	85,8

Arī HIV izplatība, līdzīgi kā VHC gadījumā, ir augstāka to narkotiku lietotāju vidū, kuri kaut reizi dzīvē atradušies ieslodzījumā, salīdzinot ar tiem, kuriem ieslodzījuma pieredzes nav – attiecīgi 32,8% un 18,3% (2014.gadā - 35,4% un 23,7%).

Saistībā ar pēdējo 30 dienu laikā lietoto vielu secināms, ka HIV prevalence visaugstākā ir heroīna lietotāju grupā (37,8%), kam seko heroīna un amfetamīna lietotāji (30,2%) un tikai amfetamīna lietotāji (16,4%).

Mēģinot veikt HIV infekcijas incidences aplēses, secināms, ka šis rādītājs ir 2,5%. Proti, kā redzams 2.8.2.2.tabulā, no 203 personām, kurām 2014.gada pētījumā HIV testa rezultāts bija negatīvs, 5 ir izrādījušās pozitīvas, veicot atkārtotu izmeklējumu 2016.gadā. Tātad divu gadu laikā inficējies katrs četrdesmitais neinficētais narkotiku lietotājs.

2.8.2.2.tabula HIV pozitīvo rezultātu skaits 2014. un 2016.gadu pētījumu posmos

		2016		
		Negatīvs	Pozitīvs	Kopā
2014	Negatīvs	198	5	203
	Pozitīvs	0	3	3

2.8.3. Vīrushepatīts B

2016.gada pētījuma posmā VHB tests pozitīvs izrādījies 2,5% narkotiku lietotāju (n=9). 2014.gadā šis rādītājs bija līdzīgs - 2,0%. Kopā ar iepriekšējo gadu pozitīvo atradi VHB prevalence narkotiku lietotāju vidū ir 3,8% (n=14). VHB izplatība vīriešu vidū ir augstāka kā sieviešu vidū – attiecīgi 4,2% un 2,8%.

2.8.4. Sifiliss

No visiem respondentiem, kuriem veikts tests 2016.gadā, tas pozitīvs izrādījās 0,8% (n=3) gadījumu (2014.gadā – 1,3%). Sifilisa prevalence (kopā ar iepriekš pozitīvi testētajiem) ir 1,6% (n=6).

2.9. Ārstēšanās un kaitējuma mazināšanas pakalpojumu izmantošana

2.9.1. Narkoloģiskā palīdzība

Pētījuma devītajā posmā novērojama jau iepriekšējos posmos aprakstītā tendence sarukt tam narkotiku lietotāju īpatsvaram, kuri uzrāda ārstēšanos no narkotiku atkarības pēdējā gada laikā (jebkurā no ārstēšanas programmām). 2016.gadā šis rādītājs ir 2,2% (n=12), 2014.gadā - 4,1%, 2013.gadā - 11,9% un 2012.gadā - 14,2%.

2.9.1.1.tabulā redzams, ka kopumā dzīves laikā jebkādā ārstēšanas programmā no narkotiku atkarības centušies atbrīvoties 55,1%. Joprojām visbiežāk respondenti ārstējušies detoksikācijas programmā vai ambulatori pie narkologa. Iepriecinošs šķiet fakts, ka personu īpatsvars ar metadona programmas pieredzi turpina pieaugt (skat. 2.9.1.1.tabulu).

Sieviešu vidū personu ar ārstēšanās pieredzi īpatsvars joprojām ir nedaudz zemāks kā vīriešu vidū (skat. 2.9.1.1.tabulu).

2.9.1.1.tabula Narkotiku lietotāju kopējais un dzimuma stratificētais īpatsvars saistībā ar ārstēšanās pieredzi dažādās programmās dzīves laikā (%)

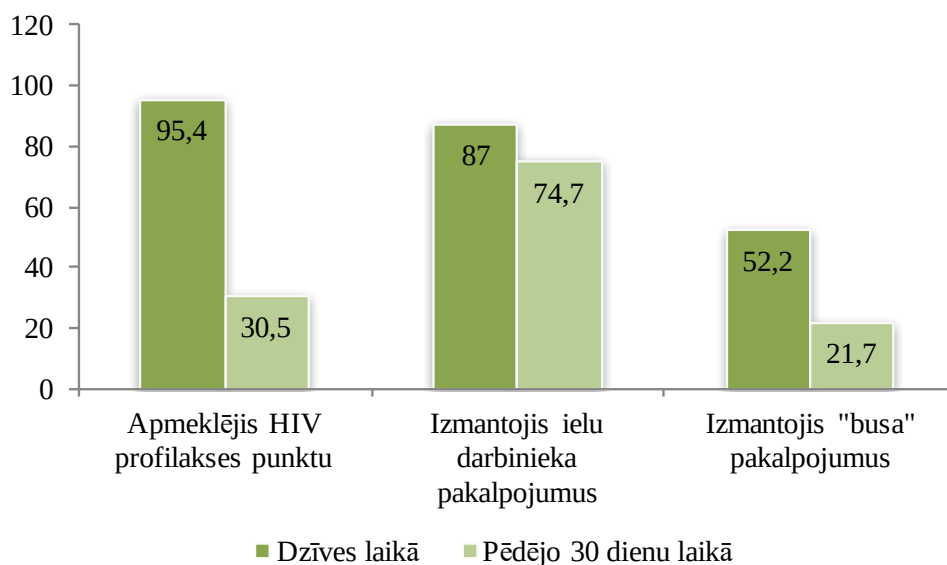
Ārstniecības programma	Kopā		Vīrieši		Sievietes	
	2016	2014	2016	2014	2016	2014
No narkotiku atkarības (jebkāda programmā)	55,1	44,4	56,4	46,2	52,3	40,9
No alkohola atkarības (jebkāda programmā)	6,5	5,0	7,6	5,1	4,1	2,2
Ambulatori pie narkologa	27,8	26,1	29,8	27,3	23,8	23,8
Narkotiku detoksikācijas programmā	32,5	27,9	34,4	28,2	28,3	27,4
Minesotas programmā	7,9	2,3	7,6	1,7	8,7	3,4
Rehabilitācijas programmā	10,0	8,7	11,9	7,1	5,8	6,7
Metadona programmā	19,0	15,8	19,7	16,6	17,4	14,4
Buprenorfīna programmā	5,9	2,8	7,1	3,4	3,5	1,7

2016.gadā respondentiem tika uzdots jautājums, vai viņi vēlētos ārstēties metadona programmā. Piektā daļa aptaujāto (20,4%; n=110) atbildējuši apstiprinoši. Personu īpatsvars, kuri vēlētos ārstēties buprenorfīna programmā ir augstāks – 23,8% (n=129). Uz jautājumu, vai respondents vēlētos ārstēties metadona programmā, ja to būtu iespējams saņemt centrā “DIA+LOGS” vai citā HPP, pozitīvi atbildējuši 21,6% personu.

2.9.2. Kaitējuma mazināšana

2.9.2.1.attēlā redzams, ka dzīves laikā stacionāro HIV profilakses punktu ir apmeklējuši teju visi narkotiku lietotāji (95,4% (2014.gadā - 94,8%). Taču pēdējā mēneša laikā šo pakalpojumu izmantojuši joprojām tikai trešā daļa respondentu (30,5%). Arī ielu darbinieka pakalpojumus kaut reizi dzīvē izmantojuši lielākā daļa respondentu – 87,-% (2014.gadā - 90,5%). Šis pakalpojums joprojām ir vadošais, ko narkotiku lietotāji izmantojuši arī pēdējā mēneša laikā – 74,7% (2014.gadā - 84,0%). Mobilās vienības pakalpojumi bijuši pieejami 52,2% pētījuma dalībnieku (2014.gadā - 67,0%). Pēdējā mēneša laikā mobilās vienības pakalpojumus izmantojuši piektā daļa jeb 21,7% narkotiku lietotāju (2014.gadā - 34,3%) (skat. 2.9.2.1.attēlu).

2.9.2.1.attēls Kaitējuma mazināšanas pakalpojumus izmantojušo respondentu (dzīves laikā, pēdējā mēneša laikā) īpatsvars (%)

Uz jautājumu par to, vai pēdējā gada laikā šļircu apmaiņas punktā, no ielu darbinieka vai mobilajā vienībā narkotiku lietotāji ir ieguvuši bezmaksas prezervatīvus vai šļirci, apstiprinot atbildējuši attiecīgi 79,3% (n=426) un 92,0% (n=496) narkotiku lietotāju (2014.gadā attiecīgi 83,5% un 93,9%).

Tāpat respondentiem tika jautāts, cik šļirci kopumā (bez maksas un par maksu) viņi ir ieguvuši pēdējo 30 dienu laikā. Apmēram trešā daļa (31,0%) (2014.gadā - 38,9%) pētījuma dalībnieku uzrādījuši šļircu skaitu, kas ir mazāks par 30, kas nozīmē, ka narkotiku lietotājam nav bijusi pieejama vismaz viena sterila šļirce dienā.

2.10. Atrašanās ieslodzījumā

Salīdzinot ar 2014.gadu, devītā pētījuma posma dalībnieku vidū atrašanās ieslodzījumā mūža prevalences rādītājs ir pieaudzis – attiecīgi 43,6% un 49,8%. 2.10.1.tabulā redzams, ka ieslodzījuma mūža prevalences rādītājs augstāks ir vīriešiem, gados vecākiem indivīdiem, nelatviešiem un (atšķirībā no 2014.gada) ārpus Rīgas dzīvojošajiem.

Tāpat 2.10.1.tabulā redzams, ka gandrīz puse ieslodzījumā bijušo respondentu (47,6%) atzīst, ka ieslodzījuma laikā ir lietojuši narkotikas. Personu ar narkotiku lietošanas pieredzi ieslodzījumā daudz vairāk ir vīriešu, gados vecāku indivīdu grupā, kā arī nelatviešu un ārpus Rīgas dzīvojošo vidū.

2.10.1.tabula Atrašanās ieslodzījumā dzīves laikā un narkotiku lietošana ieslodzījumā demogrāfiskajās grupās (%)

	Atrašanās ieslodzījumā dzīves laikā		Ieslodzījumā lietojuši narkotikas (no cietumā bijušajiem)	
	2014	2016	2014	2016
Kopā	43,6	49,8	49,1	47,6
Vīrieši	51,7	56,2	60,7	59,0
Sievietes	27,6	36,0	6,1	9,7
Vecums				
Līdz 24 gadiem	8,6	29,6	0,0	42,9
25–34 gadi	34,6	35,3	46,1	37,7
35–44 gadi	59,4	61,4	52,1	50,8
45 gadi un vecāki	73,7	64,4	54,8	54,4
Tautība				
Latvieši	35,5	40,0	53,5	46,0
Nelatvieši	46,7	52,8	47,6	48,1
Dzīvesvieta				
Rīga	44,7	48,8	45,8	43,8
Ārpus Rīgas	39,6	51,8	64,3	54,1

Kā redzams 2.10.1.attēlā, no pētījuma dalībniekiem, kas ieslodzījumā lietojuši narkotikas, to darījuši arī injekciju veidā (85,0%) (2014.gadā - 90,4%). Savukārt no tiem, kuri injicējuši, vairums (89,8%) šim nolūkam izmantojuši nesterilus piederumus (2014.gadā - 84,9%).

2.10.1.attēls Atrašanās ieslodzījumā dzīves laikā un narkotiku lietošanas paradumu ieslodzījumā izplatība (%)

Kopējais respondentu skaits				
100%	Bijis ieslodzījumā			
	49,8%	Ieslodzījumā lietojis narkotikas		
		47,6%	Ieslodzījumā injicējis narkotikas	
			85,0%	Injicēšanai izmantojis kopīgus piederumus 89,8%

3. Narkotiku lietotāju skaita aprēķins

Atbilstoši EMCDDA definīcijai problemātiska narkotiku lietošana (*Problem drug use – PDU*) ir regulāra heroīna un vai citu opioīdu, kokaīna un/vai amfetamīnu lietošana un/vai narkotiku lietošana injekciju veidā. Šis ir viens no EMCDDA pieciem galvenajiem epidemioloģiskajiem indikatoriem, turklāt, tā kā indikatorā izmantotās datu ieguves metodes ir netiešas, tad aprēķinu kvalitāte ir tieši saistīta ar citos indikatoros iegūtiem datiem, piemēram, ārstēšanas pieprasījuma indikatora (*Treatment Demand Indicator – TDI*) datiem vai datiem par tām infekciju slimībām, kas saistītas ar narkotikām, u.c.

Ņemot vērā pieejamo datu specifiku Latvijā, netiešie problemātisko narkotiku lietotāju aprēķini veikti, izmantojot ārstniecības reizinātāja metodi, kas ir viena no EMCDDA ieteiktajām metodēm narkotiku lietotāju skaita aprēķināšanā. Lai izmantotu attiecīgo reizinātāja metodi, ir nepieciešami divu veidu dati:

1) kādā datu avotā „notvertais” (atpazītais, pamanītais) narkotiku lietotāju skaits, kas Latvijas gadījumā būtu – gada laikā ārstētie narkotiku lietotāji;

2) narkotiku lietotāju vidū noskaidrotais īpatsvars, kuri norādījuši, ka noteiktā laika periodā, (piemēram, pēdējā gada laikā) saņēmuši narkoloģisko palīdzību. Šāda informācija tiek iegūta pētījumā par vielu lietošanu problemātisko narkotiku lietotāju vidū.

2016. gada laikā ārstēto unikālo narkotiku lietotāju skaits noteikts, izmantojot ārstēto narkotiku lietotāju skaitu trīs datu bāzēs: 1) PREDA, 2) Nacionālā veselības dienesta (NVD) datubāzē APANS un 3) NVD datubāzē SPANS. Kopumā trīs ārstniecības pakalpojumus saņēmušo personu datubāzēs identificēti **1815** (vai **2182**, ja pieņem, ka arī vairāku vielu lietotāji (ar diagnozi F19) ir problemātiski lietotāji) unikāli primāri opioīdus vai amfetamīnus lietojušie, kuri saņēmuši ambulatoro vai stacionāro palīdzību. Kā reizinātājs izmantots 2016. gada kohortas pētījumā iegūtā narkotiku lietotāju proporcija (0,1844 jeb 18,44%), kuri norāda, ka pēdējo 12 mēnešu laikā saņēmuši jebkādu narkoloģisko palīdzību.

Veiktie aprēķini rāda, ka Latvijā 2016. gadā bija aptuveni **9845** (95% TI 8273–11801) problemātiski opioīdu vai amfetamīnu lietotāji jeb **7,8** uz 1000 15–64 gadus veciem iedzīvotājiem. Pieņemot, ka arī narkotiku lietotāji ar F19 (daudzu narkotisko un psihoaktīvo vielu lietošana) diagnozēm ir problemātiski narkotiku lietotāji, aprēķināts, ka **2016. gadā bija aptuveni 11836 (95% T.I. 9945–14187) jeb 9,3 problemātiski narkotiku lietotāji uz 1000 15–64 gadus veciem iedzīvotājiem** (rādītājs vīriešu vidū ir divas reizes augstāks nekā sievietes vidū, attiecīgi 12,6 vīriešiem un 6,6 sievietēm) (skat. 3.1. tabulu).

Līdzīgi aprēķināts arī divu biežāk “problemātiski” lietoto vielu grupu – opioīdu un amfetamīnu – lietotāju skaits 2016. gadā Latvijā. Tas, protams, var pārklāties, jo, kā minēts iepriekš, ievērojama daļa problemātisko narkotiku lietotāju ir vairāku vielu lietotāji:

- Izmantojot datus par reģistrētajiem opioīdu lietotājiem (sistēmā PREDA opioīdi fiksēti kā primārā viela vai NVD datos fiksēts SSK-10 diagnozes kods F11), aprēķināts, ka Latvijā 2016. gadā bija aptuveni **6231** (95% T.I. 5203–7540) problemātiski opioīdu lietotāji jeb **4,9** (4,1–5,9) uz 1000 15–64 gadus veciem iedzīvotājiem (skat. 3.1. tabulu).
- Izmantojot datus par reģistrētajiem stimulantu lietotājiem (amfetamīni vai kokaīns) lietotājiem (sistēmā PREDA amfetamīni vai kokaīns fiksēti kā primārā viela vai NVD datos fiksēts SSK-10 diagnozes kods F14 vai F15), aprēķināts, ka Latvijā 2016. gadā bija aptuveni **2229** (95% T.I. 1809–2771) problemātiski amfetamīnu lietotāji jeb **1,8** (1,4–2,2) uz 1000 15–64 gadus veciem iedzīvotājiem (skat. 3.1. tabulu).

3.1.tabula Pēc ārstniecības reizinātāja metodes aprēķinātais problemātisko narkotiku lietotāju skaits Latvijā 2016.gadā (iekļaujot F19)

	Vidējais aprēķins (uz 1000 15–64 g.v. iedz.)	Zemākā aprēķina robeža (uz 1000 15– 64 g.v. iedz.)	Augstākā aprēķina robeža (uz 1000 15– 64 g.v. iedz.)
Kopējais PDU skaits	11836 (9,3)	9945 (7,8)	14187 (11,2)
<i>vīrieši</i>	7759 (12,6)	6423 (10,4)	9471 (15,3)
<i>sievietes</i>	4308 (6,6)	2899 (4,4)	6544 (10,0)
Opioīdi	6231 (4,9)	5203 (4,1)	7540 (5,9)
Amfetamīni	2229 (1,8)	1809 (1,4)	2771 (2,2)

Būtiskākā problēma, kas saistīta ar narkotiku lietotāju skaita aprēķiniem un jāņem vērā, interpretējot datus, ir fakts, ka par ievērojamu daļu ārstēto narkotiku lietotāju detalizēta informācija (piemēram, vielas lietošanas veids) nav iekļauta PREDA reģistrā, bet fiksēta tikai diagnoze NVD datubāzēs. Ar F11 (opioīdu lietošana) diagnozi NVD datubāzēs, bet ne PREDA sistēmā 2015. gadā fiksēts 291 pacients, ar F15 (citu stimulatoru lietošana) – 101 pacients, bet ar F19 (daudzu narkotisko un psihoaktīvo vielu lietošana) – 367 pacienti.